

"Har du inte hittat någon än?"

Fem unga människors uppfattningar av
 samhällets tvåsamhetsnorm

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Syfte	3
Material och metod.....	3
Andras forskning.....	4
Metodologiska problem och min roll som forskare	5
Diskurs.....	6
Presentation av informanterna	7
Begrepp och teori	8
Modernitet.....	9
Normer	10
Disposition	11
Hur det ”är”	13
Att definiera ett ord.....	13
Helan och halvan.....	15
Very Important Person.....	18
Hur det känns	20
Självkänslan dikterar reglerna.....	21
När vännerna tystnar	24
Att vara eller inte vara.....	27
Är ensam stark?.....	28
Ingen tydlig definition.....	30
Förändring.....	33
Avslutande diskussion.....	36

Källförteckning

Inledning

”Kärlek är i själva verket en intensifiering av livet, en livets fulländning, fullbordning och fullständighet... Livet svänger uppåt till en intensitetstopp, en värdets och betydelsens högsta punkt, där hela dess latent skapande möjlighet går i aktion, och personen överträffar sig själv i möte, respons och gemenskap med någon annan. Det är för detta som vi kom till världen – denna gemenskap och självtranscendens. Vi blir inte hela människor förrän vi ger oss till varandra i kärlek.” (Hooks 2004:103f)

De allra flesta skulle förmodligen till viss del hålla med om citatet ovan. För många är kärleken, den där rusiga, omvälvande känslostormen, något av det allra bästa man är med om under sitt liv. För andra är avsaknaden av den det svåraste man har att brottas med.

Att kärlek är något vi ständigt tänker på vittnar alla tusentals och åter tusentals romaner, dikter, låttexter och pjäser om. Alla aspekter av kärlek vänds och vrids på, undersöks och dissekteras, bejublas och förkastas. Att på söksidan google skriva in ”kärlek” ger 883 000 träffar¹ och från tidningar, TV och alla former av reklam översköls vi av bilder som visar kärlek, tvåsamhet och relationer. Från olika håll blir vi tidigt inpräntade mantrat ”Volvo, villa, vovve” och där ingår naturligtvis även en fru eller man. Detta är inget som på allvar ifrågasätts i vårt samhälle, utan verkar vara en självklar del av väldigt många människors liv.

Jag menar att de relationer vi lever i utgör en viktig del av vilka människor vi är. Naturligtvis gäller detta inte enbart kärleksrelationer, utan även relationer till familjen, släkten, vännerna, men kärleksrelationen är kanske den som påverkar oss mest i vuxen ålder. Om relationerna påverkar oss, och formar våra identiteter, är det intressant att undersöka på vilket sätt det sker och hur man förhåller sig till denna påverkan. Om det är samhällets normer som sätter reglerna för hur våra relationer ser ut är det också de som sätter ramar för våra identiteter. Detta är intressant att utforska ur flera aspekter. Till exempel för att tydliggöra hur normer verkar på och genom oss. Men också för att undersöka vilken roll samhällets värderingar spelar i skapandet av människors identiteter. Jag tror att det är viktigt att vara medveten om dessa processer, för att i så stor mån som möjligt undvika att reproducera normer utan att vara medveten om och reflektera över att man gör det.

De flesta som skrivit vetenskapligt om kärlek har fokuserat på själva paret, på de praktiska arrangemangen snarare än känslorna. I de allra flesta fall har det handlat om par/sambor med eller utan barn och fokus har legat på jämställdhet och hur man agerar i paret när man väl är, så att säga, etablerade. Betydligt mindre forskning rör själva förhållandets vara och icke-vara. Det är i detta glapp som jag vill fylla en del. Min undersökning behandlar både ensamma och

¹ www.google.com 2004-11-29

tvåsamma människor och fokuserar på hur samhällets normer påverkar vilket förhållningssätt unga människor har till tvåsamhet och ensamhet.²

Syfte

Vi lär oss tidigt vart vi förväntas komma i livet; på dagis leker vi ”mamma, pappa, barn”, på lågstadiet frågar vi chans, redan på högstadiet kanske vi ser de första förlovningsringarna på klasskompisars fingrar – om så bara för några veckor – och på gymnasiet förväntas alla ha åtminstone ett förhållande bakom sig. Plötsligt är vi vuxna och vägen verkar utstakad mot partner och barn ”tills döden skiljer oss åt”.

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur tvåsamhet uppfattas och reproduceras av några unga människor idag, genom att titta på hur de upplever samhällets tvåsamhetsnorm och hur den påverkar dem.

Jag har undersökt detta genom att intervjua ett mindre antal unga människor, både singlar och personer med partner, om deras uppfattningar av tvåsamhet, relationer och normer, och hur de förhåller sig till det i sina dagliga liv. Mitt fokus kommer ligga på själva ideologin kring tvåsamhet respektive ensamhet; de svårigheter och möjligheter som medföljer, och på de normer som reproduceras i samhället mellan individer. En del av uppsatsen behandlar också vilken betydelse ensamheten/tvåsamheten har för hur man identifierar sig.

Utifrån informanternas utsagor kommer jag också resonera kring tvåsamhet i ett större, mer generellt, perspektiv.

Material och metod

Min empiri består av intervjuer. Jag har gjort tre enskilda intervjuer och en med två personer tillsammans. Anledningen till att jag gjorde en gemensam intervju är att de båda är gamla vänner till mig och att vi tre tidigare diskuterat de här frågorna. Jag tänkte att de tillsammans kunde diskutera sig fram till svaren på ett mer reflexivt sätt. Det visade sig också att under samtalsgången så utvecklades deras svar mer än övriga informanternas. De ändrade sig, kom på nya formuleringar och funderade mer genom att lyssna på vad den andra sa. Det skulle kunna hända att de ändrade sina svar efter varandra, men jag tror snarare att det berodde på att de tvangs argumentera för och ibland omvärdera sina åsikter, än att de kände något ”gruppsymp” från varandra.

² När jag här och på andra ställen i uppsatsen använder ordet ensam/ensamhet menar jag inte i betydelsen fullkomligt övergiven utan som motsats till tvåsam/tvåsamhet, dvs singel.

Jag sökte informanter av båda könen som var mellan 20 och 30 år gamla. Jag ville också få en blandning mellan singlar och personer som har partner. De två informanter som jag gjorde gemensam intervju med kände jag sedan tidigare, medan jag fick tag på de övriga tre genom gemensamma vänner. De var således personer som jag inte hade någon nära relation till. Detta kan vara både positivt och negativt. Det finns alltid en risk att båda intervjuare och informant blir nervösa när man inte känner varandra, men å andra sidan kan det vara lättare att öppna sig för någon som man inte alls har någon relation till, eller behöver träffa igen.

Redan vid transkriberingen av intervjuerna redigerade jag dem något för att öka läsbarheten.³ Till exempel tog jag bort hummanden, medhåll och de flesta ”omstarter” om jag inte uppfattade att de hade någon relevans för innehållet. Informanternas namn är fingerade.

Andras forskning

Förutom empirin bygger mina resonemang på tidigare forskning i ämnet. Några idéer har jag fått från Carin Holmbergs socialpsykologiska avhandling ”Det kallas kärlek” som behandlar unga jämställda par. Den problematiserar främst jämställdheten i parrelationer på ett intressant sätt, men beskriver också hur normer påverkar relationen på andra plan. Avhandlingen kom ut 1993, men återutgavs i år i pocketform. Det tyder på att diskussionen på inget sätt har blivit mindre aktuell sedan dess.

En annan författare som bidragit med tankar om tvåsamhet är etnologen Britta Lundgren. Hennes bok ”Den ofullkomliga vänskapen” handlar visserligen om vänskap, men hon konstaterar själv att vetenskap ofta är generaliserande (Lundgren 1995:13). Flera av hennes teorier om vänskap går enkelt att översätta till kärlek, och i andra fall använda som kontrast. Men vad den främst visat är de ”umgängesideal” som skapar svårigheter för par och singlar att umgås. Även den amerikanska författaren och engelskprofessorn Bell Hooks bok ”Allt om kärlek” har varit användbar för att problematisera begreppet kärlek. Hennes grundinställning är feministisk och visar en väldigt komplex bild av kärlek. Hooks växlar mellan att idealisera den ”riktiga” kärleken och beskriva hur sårad man kan bli av den. Å ena sidan förlåta, å andra inte acceptera vad som helst. Å ena sidan engagera sig, å andra inte ge upp sig själv. Å ena sidan lyssna till hjärtat, å andra älska av vilja. Med dessa dikotomier i bakhuvudet kan det vara svårt att ge sig in i en relation, vilket hon ändå uppmanar människor att göra. Etnologen Pia Lundahl skriver i sin avhandling ”Intimitetens villkor” om hur intimiteten behandlats i

³ I de fall citaten avbryts av ... utan klamrar omkring, betyder det att informanten är tyst och funderar en längre stund. Kursiverade ord är starkt betonade. Speciellt i parintervjun avbröt de båda informanterna varandra ofta, detta betecknas /.

historien. Och då främst lesbisk intimitet. Men den handlar också om normer och kanske framförallt att bryta normer, och det är här jag har kunnat använda mig av hennes resonemang. Även Susanne Lundins diskussion, i boken ”Guldägget”, om barnlöshet som anomali rör sig på gränsen till mitt ämne, om hur samhällets normer påverkar självkänsla och självuppfattning. Till sist kan man inte bortse från sociologen Anthony Giddens ”Intimitetens omvandling”. Han behandlar frågor som främst rör sexualitet och kärlek i det moderna samhället och ger exempel på ett par olika former av relationer och kärleksformer. Jag håller inte med honom i alla resonemang och teorier, men till viss del bekräftas hans diskussion av mina informanter.

Metodologiska problem och min roll som forskare

Att forska kring något så personligt och individuellt som kärlek och tvåsamhet kan ställa till med problem. När man gör vetenskap av och teoretiserar det personliga riskerar man att, på vägen mellan berättelse och text, förlora individen och djupet. Om informanten redan vid intervjutillfället känner att allt hon säger blir analyserat kan det skapa osäkerhet och obehag hos henne (Benhabib 1994:197). Risken finns att denna osäkerhet ökar diskrepansen mellan vad hon säger vid intervjutillfället och hur hon faktiskt lever i verkligheten (Börjesson 2003:71, 102) eftersom hon då försöker säga vad hon *tror* att forskaren vill höra.

Innan och under intervjuerna försökte jag att inte ge något intryck av att vara *Forskaren*. Jag skrev i princip inga anteckningar under intervjun, vilket annars lätt kan tolkas som att intervjuaren ständigt analyserar vad som sägs. Jag gjorde alla intervjuer, utom gruppintervjun, hemma hos informanterna där de kunde känna sig avslappnade, medan gruppintervjun gjordes hemma hos mig. Eftersom det till stora delar var jag som ställde korta frågor och de som gav utläggningar, fick intervjuerna inte formen av samtal, men jag försökte få mina informanter att känna att det var de som satt inne med kunskapen. På detta vis försökte jag skapa en mindre pretentiös stämning.

Intervjun är ett samspel mellan mig som forskare och informant som kunskapslämnare, där man skapar vetenskap tillsammans. Jag styr delvis vad som ska sägas genom mina frågor, men det är informanten som bestämmer vad hon berättar och på vilket sätt hon berättar det, dvs. vad hon vill att jag ska veta (aa:76f).

Statsvetaren Anna G Jónasdóttir skriver om vikten att ständigt ifrågasätta verkligheten genom att ställa nya frågor, och även granska tidigare forskning kritiskt (Jónasdóttir 1986:148). Detta blir nödvändigt eftersom samhället utvecklas, nya frågor aktualiseras och andra svar erfordras. Men det är viktigt att inte bara ifrågasätta tidigare forskning utan i allra

högsta grad också den egna. Framförallt handlar det om att vara lyhörd för sina informanternas berättelser och vara medveten om att man påverkar både det som sägs och tolkningen av det (Ehn & Klein 1994:10f).

Som forskare blir vi allt friare i vårt förhållningssätt gentemot de ”stora tänkarna”, vilket skapar större möjlighet för den enskilda forskaren att analysera och tolka sitt material (Börjesson 2003:18). Alla mina informanter nämnde vid något tillfälle under intervjun att de bara kunde tala för sig själva, och att de inte ville generalisera i sina resonemang. Jag har därför lagt stor vikt vid mina informanternas berättelser, och ser dem, inte som talesmän och taleskvinnor för hela samhället, men som tillförlitliga källor till *sina uppfattningar* av hur normerna påverkar dem, och andra.

En aspekt som förmodligen färgar informanternas berättelser är deras bakgrund. Jag har inte tagit reda på vilken klasstillhörighet de har, men min gissning är att de flesta har sitt ursprung i medelklassen. Detta har jag inte tagit hänsyn till i min analys, men det är förmodligen något som hade märkts om jag haft ett material med större variation. Man skulle kunna anta att de tillhör en relativt privilegierad grupp människor som kan unna sig ”lyxen” att fundera över och analysera sådana abstrakta saker som normers påverkan.

Redan i valet av ämne har jag satt min prägel på uppsatsen. Man väljer utifrån intresse, men det är också intresset som ställer till problem. Tvåsamhet, kärlek och relationer kan vara svårt att hålla distans till, eftersom det är något som de allra flesta har en mängd åsikter om, så även jag. En av de viktigaste processerna för mig under läsningen till uppsatsen har därför varit att försöka reducera bort mig och min relation ur tankarna, för att istället koncentrera mig på min egentliga uppgift, att undersöka samhället såsom informanterna uppfattar det. Det visade sig betydligt enklare så snart jag börjat göra intervjuer, då jag fick andras tankar och idéer att fundera över. Men eftersom det är jag som tolkar och bearbetar vad de sagt är det viktigt att jag är medveten om den makt jag har över deras ord. Reflexivitet i arbetet med intervjuerna och min egen text är nödvändig för att verka trovärdig (Ehn & Klein 1994:39, 43). Forskarens uppgift är att framhäva informanternas berättelser, inte sitt eget tyckande.

Diskurs

Diskurs brukar definieras som *samtalsordning*. Sociologen Mats Börjesson utvecklar definitionen av diskurs till ”reglerad samtalsordning [...] styrs av historiskt och kulturellt givna regler”. Vidare menar han att diskurserna representerar verkligheten, samtidigt som de skapar den genom sin reglerande verkan (Börjesson 2003:19).

Att studera människor är också att studera diskurser, eftersom de är närvarande där människor interagerar med varandra. Eftersom de verkar reglerande och gränsdragande, påpekar Börjesson, är det intressant att fråga sig *vad* som sägs vid ett tillfälle, *hur* och *varför* det sägs, men också *vad* som *skulle kunna* ha sagts i en annan situation (aa:21). Om alla mina informanter vuxit upp under ungefär samma tid och förutsättningar borde detta således ha påverkat dem till att uppfatta begrepp på ungefär liknande sätt. Och till stora delar liknar deras resonemang varandras. Det är främst i detaljerna som skillnaderna ligger. Men skillnaderna kan även som uttryck för den diskrepans som finns mellan vad vi säger och menar (Benhabib 1994:239). Det är omöjligt att tala utan värderande uttryck, och dessa uttryck betyder olika för olika personer. Ett intressant exempel som diskuterades under gruppintervjun är hur man använder orden ”Jag älskar dig.” För en del är detta ett vardagligt uttryck som man kan säga till vänner, föräldrar och naturligtvis sin älskade utan betänksamt. För andra är det sällan använda ord som kanske kan uttalas vid mycket speciella tillfällen och inte utan ansträngning.

Varje samtal är situationsspecifikt och påverkas av den diskurs som styrs av plats, tillfälle och samtalspartner (Börjesson 2003:21). I intervjun, som för många är en ny och ovanlig situation, kan diskursen underlätta betydelseskilnader genom att den delvis tydliggör vad som är möjligt att säga och hur man kan säga det. Genom att både intervjuare och informant är medvetna om den speciella situation det är som råder, upprättas en tillfällig diskurs under den tid som intervjun pågår. Man skapar ett gemensamt språk som båda kan relatera till, och när därigenom större sammanhang och förståelse (aa:22f).

Presentation av informanterna

Sara är 30 år. Hon är utbildad 1-7-lärare i svenska och SO, men är för tillfället arbetslös. Hon har gått teaterlinje på Fridhems folkhögskola nyligen och söker nu jobb. Sara delar en trea med en kompis från folkhögskolan. Hon är singel. Jag fick kontakt med henne genom en gemensam vän, som trodde hon skulle vara intresserad eftersom de två ofta diskuterat ämnet. Vi träffades hemma hos henne för intervjun. Mikrofonen verkade inte störa henne och hon gav sig tid att fundera. Hennes svar kändes genomtänkta. När hon var osäker sa hon det.

Johan är 25 år. Han arbetar som vårdare på ett boende för personer med sociala funktionshinder. Vid sidan av jobbet har han många ideella intressen, han spelar i band och skriver både musik och poesi. Han har svårt att bara sitta bredvid och se på, utan arrangerar själv olika kulturevenemang. Han delar en tvåa med en kompis som spelar i samma band. Han är singel. Jag fick kontakt med Johan via hans sambo. Vi träffades hemma hos dem för

intervjun. Johan var väldigt eftertänksam och stördes inte av tystnaden när han funderade. Han svävade ibland bort från ämnet och avbröt ofta sig själv för att be om frågan en gång till.

Karl är 22 år. Han läser första terminen på juristutbildningen i Lund. Han har nyligen kommit hem från England där han läst engelska med inriktning litteraturvetenskap i två år. Karl har precis köpt en lägenhet tillsammans med sin sambo och fästmö. Jag fick kontakt med honom genom en tjej jag delade lägenhet med, och hade träffat både honom och hans sambo några gånger tidigare. Intervjun gjordes hemma hos dem. Även Karl gav sig tid att fundera på sina svar men var något mindre pratsam än de andra. Hans svar skilde sig mest från de andras.

Maria är 23 år. Hon läser till sångpedagog på Musikhögskolan i Malmö. Hon har gått på St Sigfrids folkhögskola i två år, varit i Paris och studerat franska samt läst litteraturvetenskap i Lund. Hon delar sedan i juni en trea med sin pojkvän. Maria och jag lärde känna varandra på gymnasiet. Hon intervjuades tillsammans med Karin.

Karin är också 23 år. Hon läser just nu spanska i Lund och har tidigare läst mänskliga rättigheter i Malmö, gått en folkhögskolekurs om globalisering, och bott ett tag i Spanien för att läsa spanska. Karin delar lägenhet med en kompis. Hon har ”något slags distansförhållande” med en kille hon träffade i Spanien, men är väldigt osäker på om det är rätt. Jag och Karin har växt upp ihop, och hon lärde också känna Maria på gymnasiet. Jag intervjuade dem hemma hos mig. De var lite snabbare att kasta ur sig svar, men kunde sedan omvärdera och genom samtalen sinsemellan få nya idéer. Överlag verkade de mer störda av intervjusituationen än de andra, men tvekande å andra sidan inte att påpeka när de tyckte frågorna var konstiga. Detta var något ingen av de andra informanterna gjorde. Jag hänvisar till dem separat för att det ska bli tydligare vem av dem det är jag citerar.

Begrepp och teori

För att förstå hur människor förhåller sig till tvåsamhet är det viktigt att klargöra lite av det samhälle vi lever i och de strukturer som styr eller påverkar oss. Jag ska därför beskriva de teorier som jag huvudsakligen bygger mina resonemang kring. De förklaringsmodeller som jag använder mig av har tillhandahållits främst av sociologen Mats Börjesson som diskuterar diskursbegreppet, antropologen Fanny Ambjörnssons som definierat normer och statsvetaren Seyla Benhabib som skrivit om normer, modernitet och autonomi, medan sociologen Anthony Giddens som modernitetsteoretiker främst utgör en motpol till Benhabibs resonemang.

Modernitet

Även moderna samhällen är styrda av traditioner och myter och har begränsningar för utveckling, liksom de förmoderna samhällena anses ha varit (Benhabib 1994:82). Vi, liksom de, lever efter vissa regler i ett samhälle som bygger på maktstrukturer och normalitetstänkande. Susanne Lundin beskriver detta med Stjepan Mestrovics ord för traditionens makt, eller ”habit of the heart” (Lundin 1997:17). Det inbegriper sådana handlingar, kunskaper och känslor som finns intuitivt rotade i oss människor. En av dessa intuitiva känslor skulle kunna vara längtan efter en partner, eller ogillandet av ensamhet.

Förmodligen skulle inte en modernitetsteoretiker hålla med om Benhabibs ganska provocerande påstående. Enligt Giddens har traditionen mindre betydelse och makt över oss än tidigare, och det finns följaktligen större utrymme för egen reflexivitet i dagens samhälle (Giddens 1995:72). Vad jag menar är att makten fortfarande finns, men är mer subtil än tidigare, den syns och märks inte lika tydligt. Vi har större utrymme för att ta egna beslut, inte lika mycket upplevs som förutbestämt i våra liv, men påverkan finns trots allt.

Fanny Ambjörnsson, som är inspirerad av den franske filosofen Michel Foucault, förklarar att vi i stor utsträckning övervakar oss själva i det moderna samhället. Vår omedvetna vilja att passa in gör att vi, trots det fria valet, väljer att följa normer, vilka oftast hänger samman med tradition (Ambjörnsson 2004:21). Det betyder däremot inte att besluten är mindre komplicerade att ta. Man kan snarare tänka sig att andra alternativ än det normativa lockar mest, men att normen trots detta ständigt ”vinner”. Detta kan då leda till missnöje, vilket känns oförklarligt och omotiverat eftersom man upplever att man gjorde ett eget val. Detta är en viktig reflektion när det gäller tvåsamhet. Många kanske tycker att de *valt* att leva i par, men känner ändå otillfredsställelse med sin situation och längtar efter den frihet som de tycker sig se i ensamheten. Omvänt kan en person som lever ensam av eget val, känna sig missnöjd med det, eftersom han eller hon lärt sig att det inte duger i samhällets ögon.

Ett av modernitetens ledord är *individualitet*. I och med en ökande frihet, där mer och mer är upp till individen, förväntas vi inte i samma utsträckning ta med andra människor än oss själva i våra beräkningar och planer för livet. Tvåsamheten blir då en alltmer komplicerad institution där flera olika roller, ibland förgäves, ska försöka jämkas ihop (Benhabib 1994:93). Den känsla av misslyckande som kanske uppstår om man inte klarar att hålla ihop förhållandet kan vara sammanlänkad med krav på tvåsamhet som man ändå upplever att samhället ställer.

Ett annat, för moderniteten viktigt, begrepp är *frihet*. Frihet att *bli* vad man vill. Fri att *göra* vad man vill. Att *vara* vem man vill. Men i samma takt som friheten för den enskilda

individens ökar, ökar också kraven. Vi *måste* välja och det blir allt svårare att låta bli (Beck 2000:192). Vi tvingas ta en mängd beslut som vi slapp tidigare när livet var en ganska förutbestämd vandring, och vi måste också stå till svars för beslutens konsekvenser (Berg 1994:10). Friheten kan därför på många sätt upplevas skrämmande, vilket skapar otrygghet (Beck 2000:173). Otryggheten gör att vi åter tyr oss till det som kan kännas stabilt. Kärleken och tvåsamheten kan bli det livsprojekt där man kan samla koncentrationen (Alberoni 1993:9) och fly undan en allt hårdare värld.

Detta resonemang visar på moderna samhällens komplexitet. Traditionen lever kvar i form av till exempel tvåsamhetsnormen, samtidigt om vi förväntas vara individualistiska och sätta oss själva i första rummet. Vi uppmuntras att söka och uppskatta frihet, samtidigt som samma frihet skrämmer oss tillbaka till den trygga traditionen (jfr Beck 2000:120ff). För mina informanter är dessa problem inte okända, även om de inte pratar om dem i termer av modernitet. Det är inget som de själva problematiserar eller försöker reda ut, men det blir tydligt i motsägelsefulla svar.

Normer

Normer brukar definieras som allmänt erkända *oskrivna regler* och Seyla Benhabib menar att de kan anses giltiga endast om de uppstått under debatt (Benhabib 1994:90). Om man med debatt menar en diskussion öppen för alla att delta i, skulle det betyda att väldigt få normer skulle existera i samhället. Kanske är det inte riktigt så hon menar. En annan tanke kan vara att Benhabib med debatt menar människors möjlighet att välja att reproducera normen, eller att göra motstånd mot den. Att ta ställning för eller mot normen och att på så vis påverka ifall den ska finnas kvar, eller omvärderas, omskapas.

Benhabib skriver att normer kan belysas på två olika sätt. Dels kan man utgå från deras sociala giltighet, dvs. att vi lever efter dem helt enkelt för att vi uppfostrats på ett visst sätt utifrån historia, kultur etc. Dels kan man se till den moraliska giltigheten, som bygger på rättvisa och allas gemensamma intresse (aa:21). I de allra flesta fall skulle jag säga att den sociala giltigheten är betydligt mer framträdande än den moraliska. Så även när det gäller tvåsamhet. Visst kan man hänvisa till att tvåsamhet upplevs som något bra och viktigt för många människor, men man kan näppeligen påstå att det är den bästa lösningen för alla.

Fanny Ambjörnsson påpekar att normer aldrig kan existera av egen kraft, utan kräver en motpol att jämföras med, ett avvikande. I denna jämförelse vinner alltid normen, den hamnar alltid högst i hierarkin (Ambjörnsson 2004:22). I vårt samhälle skulle den ”singelkult” som många jag pratat med hänvisat till kunna utgöra en avvikelse till tvåsamhetsnormen. Men

också inom avvikandet finns bestämda normer som styr hur det ska se ut. Till exempel finns en föreställning bland personer med partner, och en del singlar, att alla singlar är fria och självständiga. Något som inte alltid stämmer med verkligheten. Lika lite som alla par känner sig instängda och fångna, viket många singlar hänvisar till som anledning att de vill vara ensamma. Normer är ständigt under utveckling. De har ingen stabil punkt, utan förändras som en följd av avvikelens påverkan (Ambjörnsson 2004:22f).

I diskussionen ovan utgör normer en negativ del av samhället, men det behöver inte nödvändigtvis vara så. Precis som diskursen ger mening och sammanhang kan normen vara en trygg punkt och ett riktmärke för hur man kan agera i olika sammanhang. Ser man normen som ett *förslag* till hur man skulle kunna leva behöver den heller inte utgöra ett tvång.

Det är också viktigt att reflektera över huruvida man reproducerar normer för att man faktiskt uppfattar dem som moraliska, dvs. rättvisa, eller om man reproducerar dem för att man inte är medveten om det. Och för att överhuvudtaget börja fundera över detta är det nödvändigt att ständigt påminnas om att de finns där, och undersöka hur människor uppfattar att de påverkas av dem.

Disposition

Uppsatsen är indelad i tre större delar som var och en är indelad i kapitel. Första delen "Hur det är" behandlar några av de stora övergripande frågorna under intervjuerna. Svaren är mer allmänna till sin karaktär. Här görs flera klarläggande som jag sedan återkommer till i de andra delarna. I det första kapitlet "Att definiera ett ord" presenterar jag uppsatsens fokus, tvåsamhetsbegreppet, och visar hur ordet *tvåsamhet* definieras av såväl teoretiker som mina informanter, och jag introducerar en normdiskussion. Denna intensifieras sedan i "Helan och halvan" där mina informanter ger sin syn på hur samhällets inställning till tvåsamhet respektive ensamhet tydliggörs och hur de tycker sig bli påverkade. I "Very Important Person" diskuterar jag tvåsamhetens betydelse som en trygg punkt och ett stabilt forum där man får säga och vara precis vad man vill.

I den följande delen "Hur det känns" fördjupas diskussionen om normer och samhällets påverkan. "Självkänslan dikterar reglerna" visar hur olika människor reagerar på frågor om sitt singelskap, och med vilka ord man beskriver sig själv, utifrån normen. Jag kommer också in på hur självkänslan förändras när man har partner. Ytterligare aspekter på det här temat kommer fram i "När vännerna tystnar" men då med fokus på vilken betydelse ålder har på hur

normen uppfattas. Här lyfter jag också upp de problem som kan uppstå mellan singlar och personer med partner i bekantskapskretsen.

Sista delen ”Att vara eller inte vara” handlar om hur man ser på sig själv och vilken roll man tycker att man har i olika sammanhang. I ”Är ensam stark?” tydliggörs två olika åsikter om singelskap och ensamhet. Å ena sidan det förfärliga med att vara ensam, men också den frihet och styrka som det kan betyda att leva ensam och klarar sig själv. I nästsista kapitlet ”Ingen tydlig definition” diskuterar jag om det är viktigt att utgå från sitt civilstånd för att skapa en klar identitet för sig själv och avslutningsvis i ”Förändring” ges exempel på de förändringar som ibland tydliggörs när man går från ensam till tvåsam.

Hur det ”är”

Den här delen handlar om de stora övergripande frågorna som jag ställde under intervjun; vad är tvåsamhet, påverkas du av tvåsamsnorm och varför är det viktigt att vara två. Det handlar främst om att koppla ämnet till de teoretiska begreppen och att beskriva hur tvåsamhet uppfattas och hur normen ser ut. Anledningen till att jag kallar kapitlet ”Hur det ’är’” beror på det sätt vilket mina informanter svarade på frågorna. Det är mer konstaterande och kanske något mindre reflekterande. I många fall talade de om saker som att de var självklara och uppenbara.

Att definiera ett ord

Nationalencyklopedins ordbok beskriver tvåsamhet som: ”nära relation mellan två personer som i viss mån hämmar deras kontakter med andra människor.”

Detta ger en avskärmande bild av tvåsamhet och låter egentligen ganska negativt värderande. Ordboken nämner i sin förklaring inte att det skulle vara ett normativt beteende utan jämför bara med ensamhet. Jag utgick tidigare från att alla hade ungefär samma definition av tvåsamhet och menar samma sak när de använder det. För mig var ordet endast ett av flera begrepp på två personer som ”är tillsammans”, är ”ett par”, har en kärleksrelation. Således en betydligt mindre värderande betydelse än den Nationalencyklopedins ordbok beskriver. Det visade sig dock när jag pratade med mina informanter att det inte riktigt stämde. Nästan alla utgår visserligen från ett väl etablerat, ofta sammanboende par, men värderingen av ordet skiljer sig ganska radikalt åt mellan olika personer.

När man pratar om tvåsamhet är det ett par som är isolerat, eller varför kallar man det för tvåsamhet? (Johan: s 1)

Tvåsamhet [...] tycker jag inte behöver vara bara bra, för jag tycker att det kan verkligen bli så instängt i en liten familj. (Sara: s2)

Två personer som lever tillsammans, bor tillsammans. Nästintill symbios. (Karl: s 1)

Trygghet tänker jag nog på, mest. (Maria: s1)

Tvåsamhet tänker jag nog just på man och kvinna, norm, samhällsnormen som det enklast att leva i för att bäst passa in, det är väl en sån tvåsamhet som jag tycker är den mest socialt erkända. [...] Men tvåsamsnormen behöver inte alls vara negativ, känner jag, fast det är nog den bilden jag ändå får. (Karin: s 1)

Några beskriver tvåsamhet som något instängt och avskärmande, mer i linje med ordbokens definition, medan andra har betydligt mer positiva förklaringar som symbios och trygghet. Det intressanta med Karins definition är att den utgår från samhällsnormen. Hon förklarar sin

definition med att det är det enklaste sättet att leva, fast hon låter oss förstå att hon uppfattar samhällsnormer som negativa, även om tvåsamheten skulle kunna utgöra ett undantag.

Karl är den som är mest entydigt positiv till tvåsamhet, men också den som sa sig inte riktigt kunna definiera ordet. Han förklarar att eftersom han varit utomlands de senaste två åren har han troligen missat när tvåsamhet som begrepp fick sin allmängiltiga karaktär (Karl: s 1). Hans positiva bild av ordet tvåsamhet skulle då kunna ses som en uttryck för att hans tolkning av ordet inte i lika stor utsträckning har påverkats av medias normerande framställan utan bygger mer på hans egen positiva erfarenhet av hur tvåsamhet kan vara.

Det som jag tycker blir tydligt är att definitionen av tvåsamhet beror på vilket civilstånd informanterna har. Johan, Karin och Sara som är singlar, eller osäkra på förhållandet i Karins fall, har en betydligt mer negativ bild av tvåsamhet. De uppfattade det mer som isolerat och avskärmat, medan Karl och Maria använde betydligt mer positiva ord som trygghet och symbios. Om vi, förenklat uttryckt, utgår från att diskursen och samhället styr och reglerar varandra hade det varit intressant att fundera över vilka svar jag hade fått av mina informanter i ett annat skede av deras liv, till exempel om Karl hade varit några år äldre och singel, Karin hade haft ett stabilt förhållande sedan lång tid tillbaka, om någon varit riktigt nykär eller precis brutit upp ett förhållande. Vilken kunskap hade jag fått ta del av om situationen varit en annan för mina informanter (jfr. Börjesson 2003:21)?

Giddens definition i ”Intimitetens omvandling” följer ordbokens ganska väl. Han talar om den ”gemensamma historia” som ett par delar och som placerar andra i ett ”utanför”. Han använder begreppet ”exklusivitet” för att ytterligare förstärka parets speciella förhållande till varandra (Giddens 1995:124). I många sammanhang anses den här exklusiviteten vara det allra mest eftersträvansvärda, trots att vänskap egentligen skulle kunna, och kanske borde, ha samma stora betydelse för oss (Hooks 2004:162f).

Det ”normala” har, enligt Fanny Ambjörnsson, två betydelser. Dels står det för det mest vanliga och dels för det mest eftersträvansvärda (Ambjörnsson 2004:21). I det här fallet innehar tvåsamheten rollen som det mest eftersträvansvärda, vilket också betyder att det utgör det normala. Genom att anpassa oss till normen når vi således det som är eftersträvansvärt, och blir därmed lyckliga. ”Normer är diffusa ting” konstaterar Maria (s 3). Det kan vara svårt att urskilja en norm, och göra den tydlig eftersom den aldrig kan finnas enbart som en egen fristående företeelse. Den existerar endast i ett sammanhang (Ambjörnsson 2004:21). Normer finns inom samhällets alla områden och ett av de just nu ofta diskuterade och debatterade är tvåsamhet. Vart man vänder sig ser man uttryck för tvåsamhet, menar Karin och fortsätter besviket att ”man kan inte värja sig från det, fast man vill” (Karin: s 11). Hon menar att det

finns en normerande tvåsamhet i alla media; i böcker, filmer, på löpsedlar, debattprogram och reklampelare. Ett flertal avhandlingar och annan forskning som kommit de senaste åren behandlar tvåsamhet på ett eller annat sätt, vilket också visar på den aktualitet som ämnet har.

Helan och halvan

Jag tycker att samhället pratar mer om att ... vi ska bli fulländade, att vi ska hitta vår andra halva, eller att vi ska hela tiden, om man lever själv som jag gör så är det som att samhället tycker att jag är halv, att jag borde på något vis anpassa mig till det och skapa en tvåsamhet. (Johan: s 1)

I sitt resonemang om den ”romantiska kärleken” bekräftar Giddens Johans tolkning av samhällets syn. Giddens skriver om hur den älskade ”uppfyller [...] en brist”, och att detta gör ”den trasiga individen hel” (Giddens 1995:47). För Johan är det tydligt att samhället förväntar sig att man inte ska vilja vara ensam. Han kan också tydligt känna sig exkluderad från vissa saker. Till exempel beskriver han ett antal, som han kallar det, *scener* där tvåsamheten blir tydlig för honom.

Det finns ett möbelföretag, eller möbelaffär här borta på Spångatan [...] som har öppet på söndagar och där går det *alltid* par. Jag tror att man måste vara ett par för att få gå in i butiken och där går man och tittar på soffor. Det är konkret. Är man [...] på Arlanda och ska ta sig till centralen och tvärtom så finns det ”res-två-biljetter”. Nu när det är höst så bombarderas alla resebolag med ”res-två-erbjudanden”. Prestationsköp där det förutsätts att man är två stycken. Eller om man vinner på Jeopardy till exempel [...] vinner man en resa för två till Sundsvall på spahelg. (Johan: s 2)

Även Sara beskriver en situation som hon ofta konfronterades med. På väg till stan går hon alltid Kungsgatan upp och passerar då Rösjöstaden. Här upplever hon väldigt tydligt hur många par det är som går där, med eller utan barnvagn. Det är inget hon säger sig störas av, utan att det är något hon bara har konstaterat. I en viss ålder förväntas man ha nått en viss status, kommit en bit i karriären och ha skaffat barn (Sara: s 1).

Karin pratar om att det blir enklare att få tag på lägenhet och att få bostadsbidrag när man är ett par (Karin: s 1-2). Karl påpekar hur mycket billigare allting blir, med halverade hyror och delade matkostnader (Karl: s 1). Detta är något som Carin Holmberg uppmärksammar i sin avhandling. Hon menar att staten med familjerelaterade program och genom bidrag och andra lagåtgärder underlättar för par framför ensamstående (Holmberg 2004:99). Karl påpekar att: ”Samhället diskriminerar ensamma personer i mycket större utsträckning än par. Det tror jag många är medvetna om.” (Karl: s1-2) Samtidigt säger han sig inte se några större hinder för att vara ensam, förutom de rent ekonomiska. Men att känna sig diskriminerad i sin roll som singel, frivillig eller ofrivillig, kan ju tänkas påverka hur man ser på sig själv som singel.

I etnologen Susanne Lundins bok *Guldägget* beskrivs hur ofrivillig barnlöshet kan väcka känslor av social annorlundahet och utanförskap (Lundin 1997:10, 27f). Jag tror att detta resonemang till viss del även går att tillämpa på ofrivilligt singelskap. Lundin bekräftar detta genom att hänvisa till ”kulturellt förankrade ’sanningar’”, till exempel den att familjen är ”samhällets naturliga fundament” (Lundin 1997:14). Det anses alltså från samhällets sida att tvåsamhet är det naturliga sättet att leva, vilket då skapar en normativ roll som man förväntas uppfylla.

Det finns fastslaget i såväl den svenska lagstiftningen som i Europarådets konvention för mänskliga rättigheter att alla människor har rätt att bilda familj, i bemärkelsen få barn. Trots detta säger samma svenska lagstiftning att ensamstående kvinnor inte har rätt till konstgjord befruktning, och för män är det en biologisk omöjlighet (Lundin 1997:30f). Detta är indikation på den diskriminering som Karl pratar om. Genom den ensamhet man kanske inte bett om, fräntas man även den lagstadgade rätten till barn.

Och på frågan vilken roll tvåsamhet har i vårt samhälle har de flesta av informanterna mycket samstämmiga uppfattningar. Tvåsamhet är norm.

Det är förpliktigt, det är okej, det är bra, det är normalt, det är som det ska, som det borde vara, det är som *alla* borde ha det, så tycker jag att samhället förhåller sig till det. [...] Jag tycker att samhället pratar mer om att ... vi ska bli fulländade, att vi ska hitta vår andra halva, eller att vi ska hela tiden, om man lever själv som jag gör så är det som att samhället tycker att jag är halv, att jag borde på något vis anpassa mig till det och skapa en tvåsamhet. (Johan: s 1)

Johan uppfattade det som att han inte dög för samhället eftersom han var singel. Trots att det var självvalt menade han att samhället inte riktigt accepterade hans val. Även Karin uttrycker samhällets krav att man som singel ”bör anpassa sig” och anstränga sig för att upphöra att vara det (Karin: s 7). Deras ordval berättar om ett utanförskap som de kanske inte vill tillskriva sig och en norm som de inte har någon lust att följa. ”samhället tycker” säger Johan och visar att han själv egentligen inte håller med. Trots detta, menade han, är det svårt att inte bli påverkad.

Sara förklarar att tvåsamhetsnormen har med historia och kultur att göra. Att samhället ser ut som det gör på grund av historisk utveckling och att det därför har blivit en väldigt stark och värdeladdad fråga för många. Tvåsamhet är en ”betydelsefull sak som många vill uppnå och förverkliga” och den är väldigt viktig i vårt samhälle (Sara: s 1-2). Karl uttrycker samma sak: ”Det finns ... Ja, ett socialt arv, en tradition av en sådan norm givetvis. Det tror jag absolut.” (Karl: s 1)

Det är svårt att klippa av banden till sin och samhällets historia. Sara jämför dagens förhållandevis isolerade tvåsamhet med 1700-talets storhushåll, och menar att även om det då ansågs konstigt att bara vara *två* så fanns det en äktenskapsföreskrivande norm.

De flesta som jag pratat med om den här uppsatsen och mitt val av ämne har poängterat den ”singelkult” som de menar florerar i vårt samhälle just nu. Detta gäller även mina informanter, trots att de uppger tvåsamheten som den tydligaste normen. Som förklaring till varför vi mitt i tvåsamhetsnormen kan se en tydlig motsatt trend gavs jag ett antal olika alternativ. Några menar att det har att göra med att tvåsamhet och äktenskap anses som alltför traditionellt och att man därför tar avstånd från det. Traditioner, seder, kulturella och religiösa arv ”är en anledning till att det blir lite ohippt eller lite oaccepterat” förklarar Karl (Karl s: 2). Johan säger att det just bara är en trend. Något tillfälligt och övergående (Johan: s 1). Maria menar att det är bristen på frihet i tvåsamheten som avskräcker många (Maria: s 1). Karin sammanfattar allas åsikter i den kanske mest troliga förklaringen:

Samtidigt så känns det som att i allt man gör och med tiden så känns det som att alla, man kommer tillbaks till tvåsamheten för det är enklast att leva i tvåsamheten. (Karin: s 1)

Vad hon menar är att det handlar om en ”fas” i livet när man är ung. Kanske är det ett sätt att göra uppror mot normen och det som är gammalt, att vara den nödvändiga motpolen till det vanliga för att försöka få till stånd en förändring. Det behöver inte nödvändigtvis leda till att ingen ska leva i par längre, utan kanske snarare att skapa en debatt, få till stånd en diskussion och väcka tankar till andra vägar att gå. Sara säger att ”det är ju lätt så med normer att man inte tänker på något alternativ till hur det skulle kunna vara istället” (Sara: s 2).

Men normer behöver en motpol att definiera sig utifrån (Ambjörnsson 2004:22). Pia Lundahl menar att det krävs radikala personer eller organisationer som startar motrörelser, eftersom det endast är genom att utmana gränserna som gamla normer kan brytas och nya upprättas (Lundahl 2001:97f). Men motstånd är oftast lättare att utöva när man är yngre och kanske mindre bekväm. Karin konstaterar att det förmodligen blir svårare att värja sig mot normerna när man blir äldre. Det är troligen lättare att vara singel när man är 25 år än 40 (Karin: s 2). Vad hon syftar på är att ju äldre man blir, desto mer sällsynt är det att leva ensam, och desto svårare kan det kanske kännas. Hennes uttalande bekräftas delvis av Britta Lundgren som beskriver hur det blir svårare att bjuda enstaka singlar till middagar och liknande (Lundgren 1995:74). Umgängesformer förändras ofta över tid. Eftersom det kanske är vanligare med exempelvis parmiddagar när man blir lite äldre, blir det då tydligare att man

som singel är utanför. På vanliga fester, som kanske är vanligare bland yngre, sticker en singel inte ut lika mycket. Det blir då lättare att vara ensam.

Det är tydligt att de personer jag pratat med klart uppfattar att det finns en norm, och att den ger upphov till väldigt många känslor och tankar, att den påverkar människor. Det ligger en mängd värderingar i konstateranden som att ”samhället diskriminerar ensamma människor” och ”jag är halv, och borde anpassa mig”. I det här resonemangen blir det svårt att tro att vi, som Giddens säger, är fria att göra egna val, och att allt är upp till den enskilda individen (Giddens 1995:72). Lyssnar man på vad informanterna säger här så är det tydligt att samhället utövar påtryckningar, ställer krav, skapar normativa mallar för hur vi förväntas leva våra liv.

Very Important Person

Är det viktigt att vara två? frågade jag under intervjuerna. Svaren skilde sig inte speciellt mycket åt. Maria undrade varför man hela tiden måste utgå från just *två*. Hon menade att det kanske är än viktigare att känna att man hör till ett *sammanhang* som passar en. Men sen fortsatte hon:

man har (i en parrelation – min anm.) det här att jag kan säga precis vad jag känner och tänker när som helst. Det är som att jag var själv hemma och gick och pratade [...] Man måste inte alltid leta upp någon för att ventilerar någonting som kommer upp, liksom. (Maria: s 6)

Även Karin beskrev kravlösheten, och liknade en bra tvåsamhet med den relationen man tidigare hade till sina föräldrar. En person som alltid finns, som man alltid kan lita på (Karin: s 6). Under diskussionen kring tvåsamhet och normer var Karin ofta tveksam och ibland till och med negativt inställd, men till slut konstaterade hon ändå att ”tvåsamheten är jätteviktig”.

Jag kan förstå att folk söker en trygghet, och det tror jag är jättebra också, det är verkligen ett samhälle som är så himla diffust idag där allt bygger på att man inte ska vara säker på något och där tror jag verkligen man måste hitta alla trygga klippor man kan. (Karin: s 3)

Vi lever i ett modernt samhälle, och i en komplex tid som förespråkar *både* beroende *och* individualitet. När vi lär oss tro att det är vi själva som bestämmer över våra liv, men ändå upplever oss styrda kan det vara svårt att motivera och förklara för sig själva varför man gör vissa saker. Vi förväntas stå till svars för våra handlingar, trots att vi kanske egentligen inte agerat av egen fri vilja. Detta kan skapa svårigheter och känslor av att inte räckta till. När kraven känns alltför stora blir tillvaron alltmer osäker (Beck 2000:173) och man söker en

annan människa att förlita sig på, eller att dela det som är svårt med. Tvåsamhetsprojektet blir den trygga punkt där man kan samla koncentrationen (Alberoni 1993:9). Johan berättade om en händelse som jag tycker belyser detta på ett bra sätt.

Det är en gång när jag jobbade, blev extrainkallad på ett boende, så jobbade jag med en kvinna som ... Ja, hon satt och läste mail. Anna Lind hade blivit mördad och det var mörkt ute och det var kväll. Och så hade hon fått ett e-postmeddelande från sin sambo kanske, man eller kille. Där stod någonting om att 'världen blir hemskare och hemskare men vi har i alla fall varandra'. (Johan: s 1)

Sara pratar om vikten att få känna sig behövd av någon, och på samma gång ha någon som man själv kan och får vara svag inför (Sara: s 3) och Karl menade att ibland kunde den älskade vara det som fick en att orka gå upp på morgonen, ta sig till jobbet eller skolan, att vara två gör det "lättare att fortsätta framåt hela tiden." (Karl: s 3) När livet snurrar på i allt snabbare takt behövs en människa som finns där att dela det som är jobbigt med, att prata om allt som händer, någon som får en att glömma vardagen men som också delar densamma. Tvåsamheten beskrivs alltså här just som den trygghet som Maria hänvisade till i början. Alla, både de som är singlar och de som har partner, var överens om att tvåsamhet är viktigt och kunde nämna en lång lista över anledningar till varför och på vilket sätt. Främst handlade det om att slippa vara ensam, och om att få den bekräftelse som man kanske behöver för att känna sig tillfreds. Bell Hooks beskriver att det är svårt för många att hitta självacceptansen och självbekräftelsen eftersom vi ofta dömer oss själv hårdare än andra (Hooks 2004:84). En annan människa kan lättare ge oss den bekräftelsen.

För de flesta representerade alltså tvåsamheten livets trygghet. Den utgjordes av en person som alltid fanns i närheten, som man kunde prata med när som helst utan att behöva "leta upp någon" för att prata om saker som kändes viktiga just i stunden. Även Johan och Karin som båda tyckte att det fanns andra saker som var minst lika viktiga höll med om tvåsamhetens potential som trygg plats i tillvaron. Det är intressant att fundera över varifrån den här positiva bilden av tvåsamhet kommer, eftersom både Johan, Karin och Sara menade att normen var negativ. Antingen borde den bygga på egna positiva erfarenheter, vilket jag tar för mindre troligt eftersom varken Karin eller Sara sa sig ha haft några längre förhållanden. Eller så kan man tänka sig att normen i sig inte ger en negativ bild av tvåsamhet, utan bara anses negativ för att den verkar reglerande och begränsar människors handlingsutrymme.

Det som blir tydligt i den här delen är framförallt att hur man definierar tvåsamhet är beroende av vad man utgår från. Egna erfarenheter gav upphov till betydligt mer positiva

förklaringar, medan de som var singlar uppfattade tvåsamhet som instängt och isolerat. Detta beror troligen på de olika perspektiv personerna hade när de pratade med mig.

Inifrånperspektivet kanske ger en mer nyanserad bild eftersom man då tydligare ser de positiva fördelarna med förhållandet, medan utifrånperspektivet är mer färgat av den känsla av utanförskap som ensamhet kan föra med sig. Förmodligen hade svaren skilt sig åt om informanterna befunnit sig i ett annat skede av livet. På samma gång skulle troligen en person i jämförbar situation som till exempel Maria eller Johan svarat i liknande ordalag.

För alla var det uppenbart att samhället uppmuntrade tvåsamhet, och försökte få ensamma personer att anstränga sig för att inte vara det. Detta skedde bland annat genom lagar och premiering av par, men framförallt genom att få dem att känna sig avvikande. Enligt Lundin framställs familjen som ”samhällets naturliga fundament” (Lundin 1997:14), vilket i allra högsta grad kan skapa en utanförskapskänsla hos de som inte får vara med. Men på samma gång som Johan och Karin kunde känna sig avvikande, så ville de ändå inte foga sig efter samhällets förväntningar på dem att ”anpassa sig” och bilda par. Denna inställning bildar en motpol till normen, en motståndsrörelse som hela tiden utmanar normens gräns, för att försvaga och slutligen förändra den (jfr. Lundahl 2001:97f) så att fler kan känna sig delaktiga i normerna och samhället.

På frågan om varför tvåsamhet är viktig för människor syntes framförallt trygghet och bekräftelse som den mest framträdande anledningen. Både Johan och Karin tydliggjorde den känsla av osäkerhet som det moderna samhällets risker, både i form av diffusa livsval och ökande krav, och av våldsdåd som kommer närmre inpå oss, medför och som gör det allt viktigare att ha en annan människa att lita på (jfr. Beck 2000:173). Francesco Alberoni förklarar att tvåsamhetsprojektet blir en trygg och säker plats att utgå och samla kraft ifrån (Alberoni 1993:9).

Hur det känns

I den här delen fördjupas normdiskussionen och frågorna rör de mer personliga erfarenheterna och uppfattningarna av hur normerna påverkar. Det handlar om hur man reagerar på och reproducerar normer, och hur det kan kännas att inte riktigt höra till. Vad gör man när alla frågar om man *fortfarande* är ensam, hur förändras ens självkänsla när man har partner, vilken betydelse har ålder för normens påverkan och vad händer med relationen till vännerna när man har ett förhållande?

Självkänslan dikterar reglerna

När Karin gick på lågstadiet hittade hon på att hon var kär i en kille hos sin dagmamma. Själv var hon egentligen inte intresserad av att ha någon pojkvän och förstod inte vad hon skulle få ut av det hela. Alla hennes tjejkompisar i klassen var däremot kära i olika killar och för att slippa att stå svarslös när de frågade så fick han vara den hon sa sig vara kär i. Hon får nu i vuxen ålder ganska ofta frågan från sin farmor att ”hur du inte någon som väntar på dig där hemma?” och ibland undrar hennes föräldrar om hon inte har blivit kär än. När jag frågar hur hon reagerar på de frågorna skrattar hon och säger att hon inte har hittat på fler låtsaspojkvänner sen den där killen på lågstadiet. Sen blir hon allvarligare och säger att det känns ganska tråkigt. Hon förklarar att hon funderat mycket på den där känslan att man ”vill ha någon”. Kanske är det för sin egen skull. Kanske är det bara för att det skulle bli så mycket enklare att säga det, när folk frågar (Karin: s 4-5). Man blir inte lika ifrågasatt om man har partner.

Också Johan får ofta frågan från sin mamma. ”Har du inte träffat någon än, Johan?’ ’Nej’ säger jag då”. Han påpekar också att många vänner, som han inte träffat på länge, brukar fråga hur det går med kärleken. Det är på något vis ett allmängiltigt samtalsämne, något man kan samlas kring och alla förväntas kunna referera till (Johan: s 3). För Johan var det inte frågorna han fick som i sig var problemet.

Jag tycker att problemet, det handlar ju inte om att problemet, att jag möter problemet när jag får frågan om jag lever själv eller inte, för det är ju mer faktumet att jag gör det som är problemet i såna fall. Så om någon frågar det eller inte spelar inte någon större roll för det förändrar ju ingenting. (Johan: s 3)

Också Sara menade att ”folk har rätt att fråga” (Sara: s 3). För henne gav frågorna aldrig upphov till att hon kände några krav, men hon var medveten om att det för många säkert kunde uppfattas så.

Jag tror säkert att många kan uppfatta det som väldigt stressande och, om de kanske har föräldrar och kompisar som frågar ’när ska du träffa någon och ska inte du bli med barn snart, har du tänkt mycket på det’ och sådär. Men det beror nog väldigt mycket på, om man är singel då som jag, hur man tar det själv, och om man själv är nöjd med sitt liv och sin situation just nu, om jag inte hade varit det då hade jag nog tyckt att det var skitjobbigt att det är en norm. För då hade jag tänkt på det själv och då hade tänkt att ’egentligen vill jag inte vara singel, jag vill ju träffa någon. Skit också, alla har, alla är i par utom jag och jag vill också ha någon.’ Då hade det varit jättejobbigt. (Sara: s 2)

Som Sara påpekar är ens självkänsla troligen väldigt viktigt för hur man reagerar på frågorna om partner. Johan som inte tyckte att frågan i sig var besvärande, påpekade ändå att det ibland

var jobbigt att vara ensam. Han kunde känna sig ”mindervärdig” (Johan: s 2). Om normen är det mest eftersträvansvärda och det som ger lycka är det inte konstigt om man känner sig värdelös om man inte får lov att delta i den där lyckan.

Karin: Singlar är faktiskt alltid lite farliga och lite konstiga. Eller den känslan har jag alltid fått.

Maria: Eller hur, de är manipulativa och vill liksom slå sig in.

Emelie: Eller så är de konstiga för att de är fortfarande singlar.

Karin: Den känslan har jag faktiskt fått väldigt ofta [...] om man träffar någon gammal klasskompis, ja, är du singel, *fortfarande*, eller vad är felet? (skratt)

(Karin & Maria: s 10)

Karin beskriver med ord som konstig och farlig hur hon upplever att andra ser på henne, vid ett annat tillfälle pratar hon om att det är något ”suspekt” med singlar (Karin: s 10). De är inte riktigt normala eftersom de inte lyckats fånga någon än. Enligt Britta Lundgren uppfattas oförmåga till vänskap som en negativ egenskap (Lundgren 1995:150), och det kan i många sammanhang översättas till kärlek och tvåsamhet. Lundgren menar att en brist på vänskap, eller i mitt fall tvåsamhet, förklaras i termer av en misslyckad ”individuell karaktär” (aa). I vårt samhälle anses ensamheten följaktligen vara ett resultat av att man är otrevlig och osympatisk, och att man har svårt att anpassa sig efter rådande normer.

Karin påpekar flera gånger att hon inte kan leva efter normen, att hon trivs ensam, och undrar om det är något fel på henne. Samtidigt konstaterar hon att det är så det är. Att det inte är något att göra något åt. Fast tvivlet ändå ständigt finns där: ”man kan inte komma undan, man tänker ändå ’när är det dags?’” (Karin: s 2)

Karins farmor reproducerar normen utan att ens vara medveten om det. Ur hennes frågor väcks Karins tvivel om det kanske är något fel på att vilja vara ensam. Farmodern frågar för att hon vill Karins bästa, för att hon är nyfiken, för att hon vill få barnbarnsbarn innan hon dör. Men samtidigt kan man tänka sig att hon, liksom Karins föräldrar, Johans mamma och vännerna, utan att tänka på det har påverkats av samhällets normer. De flesta skulle förmodligen kunna komma på tillfällena då man genom frågor eller agerande reproducerat normer. Detta sker ständigt omkring oss, i alla interaktioner med andra människor (Ambjörnsson 2004:21), och vi är inte medvetna om det.

Något som Johan tycker påverkar känslan inför sitt singelskap är den attityd han menar finns hos många som har partner.

De som har hittat någon eller som lever tillsammans med någon, de har så här ibland en räv bakom örat (skratt) att de har förstått någonting, då är de lite klokare vill de ge, de vill ge sig till känna att de är lite, de har koll på hur det ska vara. Att man tillskriver sig en kunskap då. (Johan: 6)

Bell Hooks skriver om den skam det kan innebära att erkänna att man inte är älskad (Hooks 2004:36f), och ens egen avsaknad av kärlek är något som blir extra tydligt i jämförelse med andra som har partner. Speciellt i de fall där en person tydligt visar, medvetet eller omedvetet, att han eller hon minsann har ”förstått någonting” om livet, som Johan beskriver. I sådana situationer blir utanförskapskänslan förmodligen extra tydlig, eftersom normen så tydligt sätts i första rummet.

Flera av informanterna tycker att det är lättare att prata med personer som har partner, det är mindre bedömning i luften och inte lika mycket krav från något håll.

tjejer eller killar som är tillsammans med någon är ofta mycket säkrare på sig själv och vågar öppna sig lite grand mer [...] kan te sig lite mer vågade, lite mer öppna, lite mer säkra, men ändå så pass säkra att de klarar sig själva på något vis. 'visst jag kan umgås med dig nu, och vi kan prata om ditten och datten, och vad gör du' men sen så klarar man sig själv i sin värld. (Johan: s 6)

Vad Johan beskriver här kan ses som ett uttryck för den självkänsla som kommer med förhållandet. Man blir inte lika beroende av andra människor som när man är singel, eftersom man vet att partnern älskar en i alla fall. ”Man hittar någon slags avslappnad självsäkerhet”, vilket Johan benämnde som något väldigt bra. Karin förklarar att ”man har en säkerhet att falla tillbaks på” och fortsätter att man inte har lika stora krav när man har partner, man måste inte ”vara på hugget”, för att se om det skulle kunna bli något med den personen (Karin: s 7). Sara funderade på hur folk gör för att hitta någon, och nämnde att just i samtalet med en ny människa hade nog många singlar alla tentakler ute.

Jag tror att många sitter och pratar kanske och efter några få minuter tänker ”kan detta vara något?”. Sen så har man den otroligt kritiska blicken kanske, eller den helt bara slukarblicken, jag vet inte men jag tror att det går ganska fort. (Sara: s 4)

Enligt Sara gör människor väldigt snabba bedömningar av den andra för att se om det skulle kunna bli något. Detta spel är de allra flesta medvetna om, även om man inte pratar om det, och förmodligen är det något som påverkar väldigt mycket hur man agerar mot nya människor. Det blir viktigt att bete sig på rätt sätt, säga rätt saker och vara rätt klädd. Det sägs att en föreläsare har sju sekunder på sig att fånga åhörarnas intresse, kanske finns samma tendenser när vi möter nya människor. Maria menade att som singel krävs det att man är så öppen med sig själv, på ett sätt man inte längre behöver när man har partner. Hon påpekade att ”det är inte något som är privat riktig” (Maria: s 7).

Om vi ska tro Johan, Karin, Maria och Sara försvinner det här kravet att göra intryck på andra människor till stor del när vi har en partner. Vi får den här ”avslappande

självssäkerheten” som Johan pratar om, som han menar beror på det faktum att vi är älskade och har fått den bekräftelse som behövs för att vi ska må bra. En av relationens grundstenar är den exklusivitet som tvåsamheten innebär. Med sin partner delar man något som man inte delar med någon annan människa. Även i en offentlig miljö kan man signalera tillhörighet genom blickar, gester och samtalsämnen (Lundgren 1995:147). När denna tillhörighet blir allt viktigare, minskar delvis behovet av andra människor.

Att följa normen, att falla inom ramen för det ”vanliga” uppmuntras av samhället och ett uppmuntrat beteende är ofta lättare att ta till sig och fortsätta att reproducera (jfr. Holmberg 2004:19). Kanske är det därför många som har partner signalerar att de ”förstått någonting”. Eftersom de hittat ett sätt att passa in i samhället, ett sätt att känna delaktighet, vill de uppmuntra alla andra till att också uppnå detta liv. Är man inte beredd att göra det, vilket till exempel Johan och Karin inte menade att de var, kan denna uppmuntran snarare kännas som ett hån eller en tillrättavisning. För Sara däremot var det inte ett lika stort problem. Hon tyckte att hon var nöjd med sig själv och såg inte personers frågor som krav. Det blir här tydligt att människors reaktioner och förhållningssätt till sitt singelskap beror väldigt mycket på självförtroende och självkänsla. Är man trygg i sig själv, är man heller inte beroende av någon annans bekräftelse.

I den här diskussionen tydliggörs hur en stark självkänsla underlättar för singlar att känna sig nöjda, eller omvänt hur en svagare självkänsla gör det mer komplicerat. Jag har också pekat på att många uppfattar att en partner ofta får en att känna sig mer säker på sig själv och att det blir lättare att umgås med andra människor eftersom man inte har något krav på sig att göra intryck.

När vännerna tystnar

Ytterligare en aspekt av frågan om självkänsla handlar om ålder. Ingen blir förvånad om en ung flicka på högstadiet är singel och aldrig har haft en pojkvän, men ju äldre man blir desto mer suspekt anses det att vara ensam. Ju fler av ens vänner som inte bara har pojkvän utan kanske till och med gifter sig och skaffar barn, desto besvärligare kan det bli att fortsätta umgås.

jo det finns säkert en utanförskapskänsla, *diffus* sådan, om man lever ensam, hur mycket man än *vill* vara ensam, det tror jag nog, och att den blir tydligare ju äldre man blir, för det är ju perfekt att vara ensam och singel mellan 18 och 25, sen kanske det börjar bli lite tyngre liksom, kanske svårare att hitta forum där man kan höra ihop med människor om de redan börjat para sig eller (skratt). (Maria: s 2)

För Karl handlar det där om en social gräns, som han menar går vid 30. Han förklarar att det förväntas mer av en efter 30 än före.

Jag tror det har jättemycket med ålder att göra också. Om man klättrar och närmar sig 30 så tror jag det kommer mycket tankar kring, mycket kravtänkar just att man behöver hitta *någon* ... [...] för just den, det är ju en social gräns, 30, man får någonstans sluta när man är 30 att vara ... ungdomlig och flängande student och hitta på saker, det trappas ner och man blir lugnare, skulle börja fundera på att skaffa familj och det är nog socialt konstruerat. (Karl: s 3)

Precis som omgivningen ständiga frågor om man inte träffat någon än, kan den ”hänsynsfulla tystnaden” vara minst lika besvärande. När vänner låter bli att tala om sina relationer, eller helt enkelt slutar höra av sig eller bjuda på fest för att de *tror* att singeln kanske tar illa upp om där är många par, och för att han eller hon är den enda som kommer ensam (jfr. Lundin 1997:26).

Birgitta Lundgren beskriver det ”umgängesideal” som grundläggs i själva tvåsamheten. Hon menar att paret alltmer umgås som par, snarare än som enskilda individer, och att det då kan bli svårt att passa in en singel i den gemenskapen. Man blir alltmer sällan bjuden till par och familjer, men också omvänt bjuder kanske mer sällan par till sig (Lundgren 1995:73f).

Alltså jag vet bara att jag har bland mina vänner, nu om man bara rent spontant ringer någon en kväll så oftare ringer man till de som man vet är singel, faktiskt. Det känner jag ibland. Det kanske är omedvetet också, som man tänker att de är ju, det är också en fördom, just att man tänker att de är ju hemma tillsammans på kvällen. Det är ju ganska naturligt att man är det. Och då blir det ju att man går ut mer med singel, om jag vill hitta på något, om jag vill gå ut, hitta på något så specifikt så blir det nog ofta på något sätt att jag gör det med singelkompisar [...] Jag tror faktiskt jag kan erkänna att det kan vara, det känns skillnad, det känns väldigt skönt att gå ut, när man själv känner att man är ensam, så är det ganska skönt att gå ut med andra som, eller träffa andra som också är ensamma, de har ofta ett större behov av att prata av sig. (Karin: s 8)

Karins resonemang tydliggör flera saker. Dels förklarar hon att man instinktivt undviker att ringa personer som har partner för att hitta på något på kvällen eftersom man tar för givet att de ska vara upptagna av varandra. Dels menar hon att det är roligare att umgås med singlar eftersom de har ”större behov av att prata av sig”. Speciellt om man själv har behov av att diskutera till exempel sin ensamhet, så är det lättare att prata med någon som är i samma position som en själv, och har liknande tankar och känslor. Maria bekräftar detta eftersom hon känt sig mer ensam sedan hon blev tillsammans med sin pojkvän.

Jag har känt mig mer ensam sen jag blev par. Jag har ju alltid (pojkvännens namn), men mina kompisar ringer inte liksom. Så känner jag och det tror jag kan bero på att man tror att ’hon har så mycket att göra och så blabla blabla’. Och ibland kan de komma sen ’å, men jag hade ju tänkt jag skulle fråga *men*’, jamen jag vill ju inget hellre än att någon ska ringa, det är ju inte så att man inte *vill* går ut med sina kompisar. (Maria: s 8)

För Karin är det problematiskt eftersom hon upplever att många som har partner inte behöver prata lika mycket, och kanske inte vill prata lika mycket eftersom de gör det hemma. Istället menar hon att vännerna bara blir någon att ha roligt med.

när de träffar sina vänner vill de träffa sina vänner, liksom, älta bekymmer gör de med sina tvåsamheter. Ibland kan jag tycka det är tråkigt också, [...] ifall det är så att folk ältar allting i sina tvåförhållande och så finns det ingenting kvar, så ska man bara underhållas med resten. (Karin: s 7)

I det fallet blir pojkvännen eller flickvännen vardag, medan vännerna får utgöra den ”underhållande avvikelsen”. Karins uttalande bygger åter på tvåsamhetsnormen, på tanken om det isolerade paret som tar anstånd från andra och är sig själva nog. Maria däremot visar att det kan vara väldigt viktigt att fortsätta umgås med sina vänner trots pojkvännen, och tycker att det är tråkigt när ingen hör av sig.

Det upplevs således besvärligt för både singlar och personer med partner att förhålla sig till människor som befinner sig i den andra positionen. Både Karin och Maria påpekade att man inte alltid hör av sig till sina kompisar som har partner, även om tanken är att träffa dem utan respektive. Man *tror* inte att de ska ha tid eller lust, eller så vill man själv hellre umgås med någon som har samma erfarenheter och behov av att prata. Och på samma gång känner sig ofta singlar utanför när de umgås med par. Vad problemet egentligen har sin konkreta grund i är det ingen av dem som tydliggör. Det är tråkigt och några förklarar att det devis kan handla om att man är alltför engagerad i sin partner och släpper vännerna alltför mycket. Johan beskriver hur människor ”glider ur bekantskapskretsen” och ”isolerar sig”. Han menar att man måste fortsätta göra det som är viktigt för en själv och ”värna om sina kompisar” för att inte förlora den större helheten som finns utanför tvåsamheten (Johan: s 6, 8). Men det ger ingen förklaring egentligen. Samma sak skriver Britta Lundgren. Hon citerar en man som besviket konstaterar att han och hans fru inte längre bjuder en gammal vän som skilt sig, och inte kan förklarar varför det blir så. Lundgren beskriver hur ens egen relation förstärks och bekräftas av att man umgås med andra par. Men har en gemensam grund för samtal. Normerna synliggörs genom att ”vännernas prat ses som en kontinuerlig upprätthållare av [...] det heterosexuella förhållandets primat”(Lundgren 1995:74f). Precis på samma sätt kan det tänkas fungera för singlar, de har sin gemensamma erfarenhet där de blir bekräftade. Där slipper man parens uttryck för att de ”förstått någonting” som de andra inte har, och kanske i större utsträckning kan vara sig själv.

Självkänslan verkar vara betydelsefullt för hur man uppfattar sitt singelskap. Beroende på om man är säker på sig själv eller inte reagerar man olika på omgivningens frågor om man inte har "hittat någon än". I frågorna reproduceras tvåsamhetsnormen, genom att de ibland förstärker den känsla av utanförskap som den som är ensam ofta redan känner. Att inte ha vänner, eller kärlek, förklarar Britta Lundgren, ses som en svaghet och hon förklarar att det från samhällets sida ofta tolkas som en misslyckad "individuell karaktär" (Lundgren 1995:150). På det här viset läggs hela skulden för ensamheten på den enskilda individen, som anses ha svårt att anpassa sig, eller bara vara "konstig" och "suspekt". I själva verket kan svårigheten att få ett förhållande att fungera bero på andra faktorer som till exempel modernitetens individualitet som svårligen kombineras med tvåsamhet (jfr. Benhabib 1994:93).

Många personer som har en partner uppfattas däremot som självsäkra och avslappande, och detta tolkas som ett uttryck för att de inte känner samma behov att göra intryck på andra. Johan förklarade att han ofta kände att de ansåg sig ha "förstått något" som andra inte hade gjort. Tvåsamheten har då inneburit att de fått tillgång på den "exklusivitet" som Giddens beskriver, dvs. att de delar något med varandra som ingen annan kan ta del av (Giddens 1995:124), men också att de tydligt känner samhällets uppskattning över att de följer normen (jfr. Holmberg 2004:19).

Denna skillnad mellan ensamma och tvåsamma ställer också till problem för umgänget med vännerna. Det finns ett "umgängesideal" som bygger på tvåsamheten, där man snarare umgås som *par* än som *enskilda individer* (Lundgren 1995:73f). I sådana grupper blir det svårt att få plats med singlar. Motsatt upplever många singlar att de får större utbyte av att umgås med personer som är i samma situation som de själva och med samma behov av att prata av sig. Något som till exempel Karin inte uppfattade att personer med partner har. I sina respektive grupper upplever man att man får bekräftelse på sig själv och att man i större mån kan vara sig själv.

Vara eller inte vara

I denna tredje och sista del kommer jag främst diskutera frågor som rör identitet. Hur man agerar som singel, som tvåsam, och om det är viktigt att utgå från sitt civilstånd när man presenterar sig.

Är ensam stark?

Jag är rädd för att vi går in i en ny era i Sverige, eller världen, västerlandet som är det enda jag kan kommentera, av ensamhet. Fy fan vad man ser mycket ensamma människor. Och människor som är så ensamma så de vet inte om de är ensamma. De har svårt att ta sig ur det där. (Johan: s 9)

Johan pratade mycket om ensamhet under intervjun. Han tog också ett exempel från sin arbetsplats, ett boende för personer med sociala funktionshinder, där det allra största problemet för vårdtagarna var ensamheten. Många av dem trodde att de aldrig skulle kunna uppnå tvåsamhet och längtan efter kärlek överskuggade allt annat (Johan: s 10). Även för människor som lever i en ”normal” omgivning kan ha svårt att hitta kärlek. Francesco Alberoni nämner det osannolika i att finna ömsesidig kärlek (Alberoni 1993:75), Bell Hooks beskriver svårigheten att hitta ”riktig kärlek” (Hooks 2004:197f).

Även Karl gav målande bilder av ensamhet som något av det värsta en människa kan vara med om. För honom gav ensamhet upphov till svårigheter att riktigt behålla kontrollen över sig själv.

Men det vet ju alla att när de kommer hem och de är ensamma, att det är svårt, väldigt svårt att vara ensam, stå och titta ut genom fönstret, lyssna på musik och känna att, jag tror många har starkt behov av att kommunicera, bolla idéer och sen ... jag tror man tappar, man behöver det för att känna att man lever, att finns, man tappar lite mark under fötterna om man är ensam kanske, det finns ingen som ... det finns ingenting som bevisar eller bekräftar att man verkligen ... finns till, som jag tror är problem med ensamhet. Men är ganska vilsen. (Karl: s 2)

För både Karin, Maria och Sara var det viktigt att som singel inte bete sig som att man var missnöjd med sin lott. Visserligen menade Sara att hon ofta funderade, när hon pratade med nya människor, på huruvida de var singlar eller inte, men att det var viktigt att inte ”verka desperat på något vis” (Sara: s 4). Hon pratade om friheten som är så mycket större när man är singel, att man har möjlighet att åka vart man vill, när man vill, med vem man vill.

Det är ju fantastiskt när man känner sig fri tillsammans med någon annan, men jag tycker det är ganska häftigt om man kan känna sig bra fast man är ensam, då kan man känna sig så väldigt fri. (skratt) (Sara: s 6)

Saras uttalande är en indikation på ”singelnormen” som gör gällande att friheten är som störst när man är ensam. Karl menade att friheten kanske kunde locka ibland, men menade att det ändå mest var ett sätt att fly, en ”plan B” som man kunde ta till när det inte fanns andra alternativ. Dessutom tyckte han det var roligare att resa tillsammans.

På ett annat sätt får man *ökad* frihet när man är två stycken om man vill resa eller så, så blir upplevelserna starkare, tror jag, om man lever i ett väldigt nära förhållande och känner varandrar

väldigt väl så får man ännu större utbyte av resupplevelser än om man skulle resa med någon ytlig kompis eller själv. På så sätt är det en ökad frihet att uppleva, men man har ju inte den möjligheten att bara sticka, men man har heller inget behov av det. (Karl: s 6)

För Karl var ensamheten inte något bra alternativ vilket också framgick av hans uttalande om risken att förlora fotfästet när man är ensam. Han sa sig heller inte ha något behov av att vara en stark, enskild individ. För honom utgjorde tvåsamheten den stora styrkan.

Maria var, innan hon fick pojkvän, mån om att ge intryck av att vara stabil och inte se ut som ”hej, kom och hjälp mig”. Hon ville absolut inte att folk skulle tro att hon inte klarade sig själv (Maria: s 8). Dessutom, konstaterade Karin, när man är ensam så *måste* man vara stabil eftersom man har bara sig själv att räkna med (Karin: s 9). Det blir tydligt att Maria och Karin inte vill ge efter för tanken att det ska vara synd om singeln. Detta kan vara ett sätt att göra motstånd mot normen och samhällets uppfattning att man som singel ska anstränga sig för att upphöra att vara singel, att göra ”allt” för att hitta någon. På detta vis kanske man hoppas att en förändring ska komma till stånd (jfr. Lundahl 2001:97f). Trots att Karin upplever det besvärande med människors frågor vill hon ändå inte skriva under på att det skulle vara synd om henne, eller att hon inte förstått det där som paren gjort. De konstaterade båda att bara för att man var singel betydde det inte att man var ensam och hade tråkigt.

Karl och Johan menade att människor kan ha olika drivkrafter i livet. För Karl var tvåsamheten en av de viktigaste orsakerna till att han orkade ta sig till universitetet varje morgon (Karl: s 3). Johan, som var singel och hade en mängd olika musik-, konst- och poesiengagemang i sitt liv, hade ännu inte klart för sig vad som var hans största drivkraft. Han menade att det var lättare att vara ensam i en stad där det var nära till andra människor och fanns gott om utrymme för alla sorters sätt att leva (Johan: s 4). Det blev tydligt att förutsättningarna för hur man skulle leva som singel var beroende av ens fritid.

Man kan ju ha annat att sträva efter, men då får man ju vara karriärslysten på något sätt, eller ha någonting som driver en att åka till universitetet eller till jobbet eller så på morgonen. För att resa, att uppleva och upptäcka blir inte samma sak när man inte har någon att dela det med. Sen kan man ju ha lösa förbindelser runt om, ha vänner och sådant som man umgås med, och då tror jag att det kan gå väldigt bra ifall man har en väldigt tight, eller har många vänner, många som ställer upp, men om man lämnas ensam vardagskvällar i veckan och bara träffar folk sådär lördagskväll eller fredagskväll, så tror jag att det är tufft av den enkla anledningen att man delar inte samma erfarenheter med någon dagligen, så om man pratar med någon på bussen så räcker inte det riktigt för man behöver återkomma till allting som man har behandlat innan. (Karl: s 4)

Karl står som motpol till Maria och Karins diskussion genom att han plockar fram de svårigheter som kan uppstå för en singel som inte har den där dagliga kontakten med en speciell människa. Men Maria och Karins svar är också motsägelsefulla. Även om de här

påpekar att det inte är ensamt att vara singel, har de tidigare sagt att tvåsamheten ger en viktig trygghet och bekräftelse. Deras svar synliggör det komplexa i moderna samhällen, som kräver av sina medborgare att de ska vara både beroende och självständiga.

Giddens beskriver en undersökning om värderingar och sexualitet som gjordes bland unga amerikaner i slutet av 80-talet. Flera av de intervjuade tonåringarna förklarade vikten av att ha en egen karriär för att inte bli beroende av den man som man gifte sig med. Men samtidigt som man ansåg arbete vara meningsskapande för sitt framtida liv, återgick de allra flesta trots allt till att påpeka att man ville ha kärlek, och en ”perfekt relation” med någon som ”älskar mig och bryr sig om mig lika mycket som jag bryr mig om honom” (Giddens 1995:53f). Denna komplicerade dikotomi synliggörs och bekräftas även i mina intervjuer.

Vi får gång på gång veta, genom filmer, böcker och TV-serier att det är kärleken som ska ge oss bekräftelse. Alla starka kvinnor som har en arbetskarriär och många vänner söker ändå ständigt efter kärlek. Detta kan uppfattas som en indikator till människor att karriär inte räcker, att det är kärleken som ger livet mening, precis som citatet i inledningen gör gällande.

Kärlek är i själva verket en intensifiering av livet, en livets fulländning, fullbordan och fullständighet [...] Det är för detta som vi kom till världen [...] Vi blir inte hela människor förrän vi ger oss till varandra i kärlek. (Hooks 2004:103f)

”Det är för detta som vi kom till världen”. Och i en sådan värld kan det vara svårt att känna sig stark om man trots det är ensam. Johan och Karl tydliggör denna svårighet genom en rad beskrivningar av en ensamhet som överskuggar allt annat och äter sig in i människor. Och även om det kan vara viktigt att inte ge intryck av att vara ett offer, om man är singel, visar det sig inte så sällan att man trots sin starka yta menar att tvåsamheten ger bekräftelse och en trygghet som singelskapet inte alltid gör.

Ingen tydlig definition

Att folk verkligen går in för att vara singel? *Nej. Nej, gud, nej.* Det gör jag faktiskt inte. Det där har jag tänkt på lite. Jag tänker mig själv främst som en människa bara. (Sara: s 4)

När vi möter människor delar vi in dem i kategorier. Vi placerar dem i olika fack utifrån ålder, kön, stil, och förhåller oss till dem med utgångspunkt i denna indelning. I antologin ”Moderna samhällsteorier” används begreppet ”typifiering” för att beskriva detta sätt att förhålla sig till omvärlden. Författaren menar att dessa typifieringar är ”integrerade i den konkreta historiska socio-kulturella livsvärlden, i vilken de tas för givna och är socialt accepterade” (Bäck-

Wiklund 2003:77). Men ju mer avlägsen och annorlunda den andra personen känns, desto mer fördomsfull bli också typifieringen (aa:78). Här tas inga stora hänsyn till att en 80-årig man kan dela vår passion för modern dans, eller att kvinnan i dräkt och pumps mycket väl skulle kunna hänga av kavajen och spela basket med hip hopungarna på skolgården på väg från jobbet. Vi vet att gamla gubbar helst sitter på parkbänkar och ser buttra ut medan de matar duvorna, och vi vet att stressade businesskvinnor bara tränar aerobics under kontrollerade former på flotta gym. Men människor gör inte alltid vad vi *vet* att de ska göra.

De flesta jag pratade med ville inte tillskriva sig några speciella egenskaper utifrån sitt civilstånd. De, liksom Sara, ansåg sig främst bara vara människor. Däremot påpekade både Johan och Maria att det förmodligen var viktigt att hitta ett sammanhang, ett rum, där man kände sig bekväm, och en identitet som kändes rätt (Johan: s 4, Maria: s 6). Den identiteten grundar sig i olika saker för olika människor.

Alltså det är som vilken identitet som helst; jag är konstnär, jag är mekaniker, jag är hantverkare, jag är industriarbetare, jag är akademiker, jag är tänkare (skratt) det vill alla kunna säga, och framför allt vill man att någon annan ska kunna säga det till en, att man ska förstå en så väl att man kan säga det till en. Där satt bekräftelsen. (Johan: s 5)

Han menar dock att tvåsamheten ofta uppfattas som den allra enklaste, tydligaste, mest påtagliga formen för identitet man kan ha och framförallt att den bidrar med bekräftelse (Johan: s 4). Eftersom kategoriseringen av andra människor gör dem tydliga och förståeliga för oss, kan vi omedvetet själva söka plats i en kategori hos andra, så att vi blir tydliga för dem. Giddens skriver att vårt samhälle mer och mer bygger på reflexivitet, och det blir allt viktigare att tydligt kunna svara på frågan "Vem är jag?" (Giddens 1995:34). Och den frågan svarar vi ofta på genom andra människor. Vi tolkar oss själva utifrån en normativ ordning, vilken upprätthålls av vår omgivning och människorna i den, och skapar genom tolkningen en självidentitet (Lundahl 2001:148f). Beteende som är önskvärt uppmuntras av omgivningen, ger oss bekräftelse, och införlivas därför snabbare i den egna personen (Holmberg 2000:19). Samhällets norm uppmuntrar tvåsamhet och ger därför personerna besked om att de är på "rätt väg". Parbeteendet och identiteten förstärks genom att omgivningen och partnern ger bekräftelse. Karl pratade om bekräftelsen av den egna personen i paret som en viktig del av identiteten.

man tappar lite mark under fötterna om man är ensam kanske, det finns ingen som ... det finns ingenting som bevisar eller bekräftar att man verkligen ... finns till. (Karl: s 5)

För Karl var förhållandet inget han delade med alla människor han mötte, men för de nära vännerna var han tydlig med att visa att hans liv hängde tätt samman med fästmöns. Och framförallt när han tänkte på sig själv, fanns hon med. ” Då har jag större delen av mitt liv, vad jag känner utgår från, eller är sammanflätat med (henne).” (Karl: s 4)

För Maria däremot var åsikten snarare den motsatta. Hon menar att det viktigt att fortsätta vara en egen individ trots att man är en del av en tvåsamhet. Hon var irriterad på att människor ofta presenterade varandra som ”min pojkvän” eller ”min flickvän”

Det tycker jag nästan, var och borde rannsaka sig själv och verkligen, okej, vad vill jag när jag presenterar mig, vem är jag, [...] den jag lever med är ju en sak, att jag valt att leva med den, men han, eftersom det nu är en han, är ju inte min identitet. [...] Och jag skulle inte vilja att den andra personen presenterade sig med mig i samma, liksom. (Maria: s 6)

Också Karin höll med om att tvåsamheten var en plats för *två* personer och att ingen fick något ut av att vara reducerad enbart till den andres partner (Karin: s 6). Detta visar på hur viktigt det verkar vara att behålla sin identitet även i paret. Detta motsäger Seyla Benhabibs resonemang om att jaget blir till utifrån ett ”vi”. Hon beskriver hur ett förhållande kan definiera individen och göra henne tydligare (Benhabib 1994:85). Detta skulle kunna stämma i den bemärkelse att personerna i paret får bekräftelse utifrån sin roll i paret, liksom man kan få bekräftelse med utgångspunkt i arbete eller intresse. Och eftersom tvåsamhet enligt samhället är det mest eftersträvansvärda, kan också den bekräftelsen anses som den viktigaste. På så vis uppskattas tvåsamheten som identitetsskapare mer än annat. Att inte Karin och Maria var viliga att hålla med om detta kan tänkas bero på deras motvilja mot att oreflekterat reproducera och acceptera normer.

Saras inledande citat visar att för henne var singelskapet inte någon viktig del av identifikationen. Även Johan uttryckte samma avståndstagande från ”singelidentiteten” som han sa att han inte förstod någonting av.

Den innebär på något vis för mig att man är på jakt efter någonting, att man är lite tillgänglig, att man är lite party och fest liksom, att man på något vis är ute och söker efter någonting. [...] Det förstår jag inte riktigt. Jag tycker att det är mycket mer komplext än så. (Johan: s 5)

Vad Johan menar med den här komplexiteten framgår inte riktigt av hans resonemang, men jag kan tänka mig att han betraktar framförallt medias bild av singelskapets frihet som ganska ytlig och okomplicerad i jämförelse med hur det kan vara i verkliga livet, med kravkänslor, utanförskap, ensamhet och svårighet att känna sig delaktig.

Liksom Maria reagerade starkt mot att man identifierar sig med, eller genom, den andre, uttryckte Johan att han verkligen tyckte illa om när par började prata i termer om *vi*. ”när man pratar om att *vi* ska göra det, *vi* tycker inte om det [...] Jag tycker att det är, att man säljer sin identitet lite grand” (Johan: s 10). Det kan betyda att paret inte längre har rum för *två* individer, som Karin uttryckte det, utan bara för *en* gemensam identitet, men det behöver inte vara tecken på det. Det skulle lika gärna vara ett uttryck för att visa att vi två här hör ihop, vi delar något med varandra. På det viset fungerar det snarare som ett uteslutande av andra, än som en avskärmning av de egna identiteterna.

De flesta ville alltså inte identifiera sig utifrån sitt förhållande utan påpekade vikten av att fortfarande behålla sin egen identitet. Samtidigt konstaterade de att man behöver *någonting* att få bekräftelse utifrån; om inte från sin partner så sitt yrke eller intresse eller en egenskap. Inte heller de som är singlar ville identifiera sig med den normerande blid av den fria, festande singeln som exempelvis media ger.

Förändring

När jag pratade med Karl om den stora skillnaden för honom som del i en tvåsamhet till skillnad från hans liv som singel, pratade han om hur hans fästmö gjort honom så mycket bättre. Han menade att singlar oftare identifierade sig utifrån materiella ting, jobbmeriter, akademiska meriter. ”Jag tror inte så många singlar identifierar sig på något slags emotionellt sätt eller väg, genom andra människor och deras relation till andra människor.” (Karl: s 4) Han menade att för många, speciellt killar, var identifikationen nog en viktig del av förändringen. Han tyckte att han nu lättare kunde identifiera sig genom, inte bara flickvännens, utan även andra människors känslor och tankar i förhållande till hur det varit tidigare. Vidare menade han att han blivit öppnare mot nya sätt att tänka och mot nya människor, delvis fått andra intressen och brutit ner lite av den hårda yta han tyckte att han haft innan. För honom var förändringen enbart positiv.

Bell Hooks beskriver vad hon kallar ”själarnas förening” som en innerlig känsla av att älska en person inte bara som hon är, utan också som den ännu bättre människa hon skulle kunna bli, och den hon skulle kunna göra sin partner till (Hooks 2004:210f). Hooks menar inte att man ska bli tillsammans med någon med avsikt att göra om personen till den man skulle vilja att hon var, utan att bli tillsammans med en person som man älskar som hon är, men som man ser har kapacitet att bli ännu bättre med ens egen hjälp. Hon fortsätter med att det handlar om att offra en del av sig själv för kärlekens skull, att ge upp ens gamla jag och istället bli den man *verkligt* är (aa:216).

När förändringen kommer, det är då man är rätt ute. Jag tror att de som lever i tvåsamhet och inte förändras så i många fall så tror jag det är ett tecken på att det kanske inte kommer att hålla. (Karl: s 5)

För andra är det förändringen som är det mest skrämmande med tvåsamheten och som kanske gör att man låter bli att involvera sig i ett förhållande. Karin uttryckte en stor rädsla för att släppa människor in på livet av rädsla för att förlora sig själv. Men när jag frågade om vad det var som var så farligt med det hade hon inga svar.

Det är det jag tänker, det måste vara jättejobbigt/att hålla kvar (sig själv – min anm) [...] Ja, eller, reflektera över sig själv över huvudtaget. (Karin: s 5)

Karin pratar i ett annat sammanhang om att hon upplever ”pargrejen” som obehaglig. Hon beskriver skräck för att ”sakta med säker vaggas in i den här normen och bli lurad in i det [...] och sen bara förlora alla andra ideal jag hade” (Karin: s 9-10). Hennes uttalande tyder på en rädsla för att förlora sig själv, men ingen förklaring vare sig till var rädslan kommer från eller varför hon tror att det skulle hända. Med tanke på hennes medvetenhet om risken att det skulle kunna hända, kan man tänka sig att hon egentligen inte skulle vara i farozonen. Men bara möjligheten att förlora sig själv verkar så avskräckande att hon inte riktigt vågar försöka. Maria berättade att hon också hade haft samma rädsla tidigare.

Jag trodde jag skulle bli fångad i någon sorts nät, så det var så här hela tiden/ [...] nu har jag väl fattat att så är det inte, därför så är jag lugn. (Maria: s 11)

Giddens beskriver detta att lita på andra som ett riskföretag. När man anförtro sig till andra, lämnar man ut sig själv och blir sårbar. Man riskerar att förlora sin integritet och utsätter sig för möjligheten att bli sviken. I förhållandet uppmuntras man att avslöja känslor och tankar som man annars kanske inte berättar om, eftersom detta skapar en ”vi-känsla” mellan personerna i förhållandet. Något som förstärker den exklusivitet och avskärmning från ”de andra” som kärleksrelationer ofta förespråkar (Giddens 1995:124). För Johan upplevdes inte exklusiviteten enbart som ett positivt resultat av förhållandet.

Vissa förhållanden blir så jävla intensiva så då tas personerna från varandra i förhållandet (identiteterna från personerna – min anm.) och då glider människor ur bekantskapskretsen, de bara försvinner på något vis. Sen när förhållandet brakar, då kommer de tillbaka. Och det är ju mest synd om den personen, att man väljer att isolera sig i sin tvåsamhet och på så vis inte bli kontaktbar till omvärlden. (Johan: s 6)

Detta visar på att en paridentitet upprättas, i vilken man i större sammanhang delvis upphör att umgås som enskilda individer och istället utgår från sin partner i umgänget med vännerna. Johan, liksom Karin, uttryckte flera gånger en oro för att förlora sig själv, förlora sin frihet, något som han tyckte var väldigt viktigt. Att få göra vad man vill, när man vill, utan att behöva ta hänsyn till någon annan. Han fortsatte ”man blir rätt enkelspårig, och lite dum. Men det är väldigt behagligt. Ungefär som att dricka sprit, man blir väldigt enkelspårig och enkelriktad, men dum, men lycklig” (Johan: s 7).

Sara påpekade att eftersom hon inte haft några längre förhållanden skulle det förmodligen gå åt väldigt mycket tid till att fundera över vad det egentligen var som hände i förhållandet. Hur hon reagerade och varför, vad han gjorde och hur det påverkade henne.

Jag hade definitivt fått, ägnat mer tid åt, sån tid som jag har för mig själv *nu*, det hade jag ägnat åt att tänka mycket, första förhållandet, tänka, tänka, tänka och försöka förstå. (Sara: s 6)

Hon var också medveten om att det hade varit svårt att inte engagera sig väldigt mycket och funderade på om det egentligen kanske inte var helt önskvärt.

Om jag hade blivit förändrad så hade jag nog gått upp mycket i det. Fast ändå försökt ta ner det på jorden, men så hade jag gått upp i det ändå. [...] Det tar ganska mycket energi också. Det ger väl mycket att vara tillsammans med någon, men alltså, prata, prata, prata så. (skratt) Man pratar ju mycket om det man ser och det man känner. Man blir väl kanske mindre självständig också. (Sara: s 6)

För många är balansgången mellan att engagera sig i förhållandet och förbli självständig något av det svåraste i förhållandet. Det märks inte minst på att både Hooks och Giddens, och flera av de andra författarna som jag bygger mina resonemang på, har beskrivit detta. Det är också något som kommit fram i diskussioner med informanter och andra som jag pratat med om uppsatsen. Speciellt, som Sara beskriver, i första förhållandet är det kanske extra viktigt att fundera genom vad man menar, hur man vill ha det. Hon menar att man lätt går mycket upp i det, för att det är något nytt. Johan pratar ganska mycket om detta som han tycker är väldigt tråkigt med förhållanden, eller det som ofta leder till att det inte håller speciellt länge.

Det som är iögonfallande för mig är det här att man *nöter* ut varandra, tycker jag är så gång på gång på gång så tycker jag att man får det här bekräftat. Någon blir förälskad och så träffas man jämt och sen då är man tillräckligt illa på det så flyttar man ihop alldeles för tidigt och det här. Och det gör många och oftast blir det, det växer inte fram någonting naturligt av det och det låter tråkigt, men jag tror det är lite sant. Jag tror att man ska vara lite försiktig, man ska *verkligt* våga ge varandra lite tid, att avsätta tid så man får vara själv. Man får inte, när man gett sig in i den här kärleksrelationen får man inte släppa det som funnits innan [...] man måste fortfarande känna att man är del i en större helhet och inte fångslas i sin tvåsamhet. (Johan: s 8)

Så är vi tillbaka där vi började; hur olika människor definierar tvåsamhet. För Johan är det isolerande och leder till brist på frihet. Karin utgår från normen som något tvingande, något som påverkar och som man ”vaggas” eller blir ”lurad in i”.

Denna sista del fokuserar på hur identiteten kopplas, eller inte kopplas, till tvåsamhet och ensamhet. Ensamhet upplevs nästan alltid som negativt. Framförallt för de som har partner. Som singel blir det då snarare viktigt att ge sken av att vara stark och självständig och göra motstånd mot tvåsamhetsnormen. Trots detta var de flesta överens om att tvåsamheten ger en bekräftelse som kan vara svår att få någon annanstans. De motsägelser som finns i resonemangen har förmodligen sin grund i modernitetens motsägelsefullhet; att man både ska följa tvåsamhetsnormen och vara individualistisk, att man ska söka frihet samtidigt som den skrämmer oss tillbaka till tryggheten i paret (jfr. Beck 2000:120ff).

En av de saker som flera av informanterna upplevde som viktiga i relationen var att fortsätta vara en egen individ och inte i alltför stor utsträckning utgå från sin partner när man identifierade sig. Ett av de stora problem som upplevdes med tvåsamheten var risken att förlora sig själv, med det var främst singlar som såg det som en fara. Maria kunde ju lättad konstatera att tvåsamheten inte var det fängande ”nät” som hon först trott.

Avslutande diskussion

Syftet med den här uppsatsen var att undersöka hur tvåsamhet uppfattas och reproduceras av några unga människor idag, genom att titta på hur de upplever att samhällets tvåsamhetsnorm påverkar dem. Jag har också diskutera hur människor påverkas i en relation och på vilket sätt de förändras.

Uppsatsen undersöker unga, ogifta och barnlösa människor, vilket få andra texter av den här typen gör. Jag har dessutom intervjuat både ensamma och tvåsamma människor vilket ger en annan inblick i samhället. Mina informanter har också i ganska stor utsträckning fått svara på frågor som inte bara anknyter till dem själva och deras liv, utan har en mer generell karaktär. Detta för att tydliggöra hur de uppfattar att samhället och samhällets normer påverkar deras och andras liv. Det är trots detta svårt att utifrån ett såhär pass begränsat material göra några större generella antaganden, men några slutsatser kan jag dra av informanternas berättelser.

Jag började med att definiera ordet tvåsamhet, först utifrån ordboken för att sedan förhålla informanternas definitioner utifrån denna. Enligt ordboken är tvåsamhet en nära relation som

hämmar kontakten till andra. Informanternas förklaringar skilde sig åt beroende på ifall de utgick från sina egna erfarenheter, vilket till exempel Maria och Karl gjorde, eller om de byggde på informantens uppfattning normen, som Karins. Men det visade sig också att Sara och Johan som båda är singlar var de som tydligast uppfattade tvåsamheten som instängd och avskärmade. Detta kan bero på att de mer än de andra har tittat på tvåsamhet utifrån, medan de andra har ett inifrånperspektiv. Utifrån detta kan man tänka sig att svaren hade sett helt annorlunda ut om informanterna varit i andra skeden av livet.

Alla fem var överens om att samhället uppmuntrar till tvåsamhet genom att tydliggöra och premiera par genom lagar och bidrag. Följaktligen diskrimineras då singlar på olika sätt, till exempel genom att de har svårare att få lägenhet och tvingas betala mer för sitt boende och andra nödvändiga kostnader. Men det är inte enbart de rent praktiska detaljerna som blir svårare för singlar, utan kanske framförallt den känslomässiga aspekten. Eftersom tvåsamhet utgör en norm som synliggörs i alla olika delar av samhället och det också finns förväntningar på att vi bör leva efter denna norm, är det svårt att förbli oberörd. Enligt Lundin framställs familjen som ”samhällets naturliga fundament” (Lundin 1997:14) vilket tydliggör den ensammas avvikande. Men på samma gång som avvikandet skapar svårigheter, så behöver man inte nödvändigtvis vilja foga sig efter samhällets förväntningar att ”anpassa sig” och bilda par. Denna inställning bildar en motpol till normen, en motståndsrörelse som hela tiden utmanar normens gräns, för att försvaga och slutligen förändra den (jfr. Lundahl 2001:97f)

Oavsett vilket civilstånd eller vilken inställning till tvåsamhet som informanterna hade kunde alla räkna upp ett antal olika anledningar till varför det är viktigt att vara två. Karin hänvisade till kravlösheten i tvåsamheten som hon tyckte kunde jämföras med den man tidigare känt till sina föräldrar, och visade på vikten att ha en trygg punkt att förlita sig på i ett samhälle som kan kännas skrämmande och instabilt. I det moderna samhället upplevs risker och krav allt större (jfr. Beck 2000:173) och det blir allt viktigare att ha en trygg punkt att lita på. I tvåsamheten får man både vara behövd och behövande och detta kan då bli en plats att samla kraft på (Alberoni 1993).

I andra delen av uppsatsen diskuterar jag hur självkänsla och bekräftelse upplevs som viktiga utgångspunkter för hur man upplever sin situation, främst som singel men också i ett parförhållande. Karin berättade att redan som barn kände hon sig utanför eftersom hon inte var, eller intresserad av att bli, kär i någon. Hon hittade på att hon var kär i en kille för att slippa frågor. Redan i lågstadiet fanns alltså en tvåsamhetsnorm. Låt vara att den kanske var barnlig och inte speciellt seriös, men den påverkade ändå tillräckligt mycket för att hon skulle ljuga för att känna att hon passade in bland de andra flickorna i klassen. För både Karin

och Johan kunde omgivningens frågor vara besvärande. Att inte ha vänner, eller kärlek, förklarar Britta Lundgren, ses som en svaghet och hon förklarar att det från samhällets sida ofta tolkas som en misslyckad ”individuell karaktär” (Lundgren 1995:150). På det här viset läggs hela skulden för ensamheten på den enskilda individen, som anses ha svårt att anpassa sig, eller bara vara ”konstig” och ”suspekt”. I själva verket kan svårigheten att få ett förhållande att fungera bero på andra faktorer som till exempel modernitetens individualitet som svårligen kombineras med tvåsamhet (jfr. Benhabib 1994:93). Sara däremot menade att hon själv inte upplevde några krav, fast andra säkert kunde göra det. Hur vänligt menade frågorna än må vara, kan de vara ett reproducerande av tvåsamhetsnormen som ytterligare förtydligar för singeln att han eller hon utgör ett avvikande vilket kan skapa mindervärdeskänslor. I motsats till singelns, sporadiska, utanförskapskänsla var alla överens om att många som hade partner ofta hade en större självkänsla och en mer avslappnad inställning till andra människor. Detta ansåg man bero på att det inte var lika viktigt att göra gott intryck. Man upplevde alltså mindre krav från sig själv att imponera på omgivningen eftersom man i sin tvåsamhet hade nått den ”exklusivitet” som uppstår mellan personer som delar något med varandra som ingen annan har tillgång till (Giddens 1995:124).

Flera av informanterna uttryckte också att normens påverkan var beroende av ålder, och att det troligen blev svårare och svårare att vara singel ju äldre man blev. Maria och Karl talade om 25-30 år som en gräns för när det blev allt tyngre i och med att eftersom fler och fler av ens vänner började skaffa partner. I relationen till vännerna verkar tvåsamhet och ensamhet ställa till med problem. Det finns ett ”umgängesideal” som underlättar för par att umgås med varandra i och med att man har liknande erfarenheter (Lundgren 1995:73f). I dessa sammanhang utesluts singlar från gemenskapen. Men omvänt framkom att singlar också kan undvika att höra av sig till sina vänner som har partner eftersom man förutsätter att de är upptagna, eller för att man helt enkelt hellre umgås med någon som är i samma situation som en själv. Det upplevdes lättare att vara sig själv tillsammans med personer av samma civilstånd. På det här viset skapar normerna, eller föreställningar om normerna, svårigheter för singlar och par att umgås. De förutfattade meningarna man har om varandra skapar avstånd och problem som kanske inte nödvändigtvis har någon förankring i verkligheten.

Sista delen av uppsatsen behandlar identiteten kopplad till det civilstånd man har. För många som är ensamma upplevs det som det värsta tillståndet som finns. Ensamheten överskuggar allt annat och den frihet som finns kopplad till singelskapet betyder ingenting. Trots detta kan det vara viktigt att ge sken av att vara stark och självständig och inte se ut eller

verka som ett ”offer”. Men hur man än resonerar så kom de allra flesta fram till att tvåsamhet kan ge en bekräftelse och trygghet som man inte upplever att man kan få på så många andra ställen i samhället. Däremot ville de flesta av mina informanter inte utgå från sin partner när de identifierade sig, eftersom det skulle betyda att de inte var en enskild egen individ, vilket ansågs viktigt. Även Johan och Sara som är singlar ansåg att det fanns bättre identifikationsgrunder än civilståndet, och menade att de inte riktigt kunde känna igen sig i den normativa bilden av singeln. Ofta när man får en partner genomgår man en förändring, vilket i sig inte är så konstigt. En ny människa ska plötsligt vara med i ens liv och se det på nära håll. En stor del av den förändringen handlar om ens identitet. För Karl upplevdes det enbart positivt, medan det för framförallt Karin och Johan kändes väldigt skrämmande. Båda var rädda att förlora sig själva i förhållandet. Denna rädsla kan grunda sig i en allmän svårighet att anförtro sig till andra människor och att våga låta dem komma riktigt nära. En annan förklaring är att man har ett stort behov av att vara ensam, och behöver mycket tid för det man själv tycker är viktigt.

Summa summarum; vad uppsatsen egentligen handlar om har Johan uttryckt i en enkel mening:

Det är förpliktigt, det är okej, det är bra, det är normalt, det är som det ska, som det borde vara, det är som *alla* borde ha det, så tycker jag att samhället förhåller sig till det [...] vi ska bli fulländade, att vi ska hitta vår andra halva [...] jag borde på något vis anpassa mig till det och skapa en tvåsamhet. (Johan: s 1)

Källförteckning

Tryckta källor

- Alberoni, Francesco 1993: *Drömmar om kärlek*. Göteborg: Bokrölaget Korpen
- Ambjörnsson, Fanny 2004: *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm, Ordfront
- Beck, Ulrich 2000: *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos
- Benhabib, Seyla 1994: *Autonomi och gemenskap. Kommunikativ etik, feminism och postmodernism*. Göteborg: Daidalos
- Berg, Magnus 1994: Betty Mahmoodys oförklarliga huvudvärk. Populärorientalismen och behovet av den Andre. I: *Kulturella Perspektiv* nr 4
- Bäck-Wiklund, Margareta 2003: Fenomenologi: Livsvärld och vardagskunskap. I: Månson, Per (red.): *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Prisma
- Börjesson, Mats 2003: *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur
- Ehn, B & Klein, B 1994: *Från erfarenhet till text. Om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Giddens, Anthony 1995: *Intimitetens omvandling: sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Nora: Nya Doxa
- Holmberg, Carin 2004: *Det kallas kärlek. En socialpsykologisk studie om mäns överordning och kvinnors underordning bland unga jämställda par*. Stockholm: Alfabeta
- Hooks, Bell 2004: *Allt om kärlek. Nya visioner*. Stockholm: Ordfront Förlag
- Jónasdóttir, Anna G 1986: Kön, makt, politik. I: En antologi. *Feminism och marxism. En förälskelse med förhinder*. Stockholm: Arbetarkultur
- Lundahl, Pia 2001: *Intimitetens villkor. Kön, sexualitet och berättelser om jaget*. Lund: Eget förlag.
- Lundgren, Britta 1995: *Den ofullkomliga vänskapen. En etnologisk studie av nutida vänskapsrelationer*. Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Lundin, Susanne 1997: *Guldägget. Föräldraskap i biomedicinens tid*. Lund: Historiska media
- Nationalencyklopedins Ordbok, sökord: tvåsamhet

Otryckta källor

www.google.com 2004-11-29, sökord: kärlek

Intervju med Sara, 2004-11-11

Intervju med Johan, 2004-11-16

Intervju med Karin & Maria, 2004-11-17

Intervju med Karl, 2004-11-19

Intervjuerna finns i författarens ägo